

ÅRSBERETNING 2023

NORDRE LAND KOMMUNE

INNHOOLD

Avleggelse.....	3
Innledning.....	4
1 Forhold som er viktig for å bedømme den økonomiske utviklingen og stillingen	5
1.1 Selvkost.....	5
1.2 Integrering av flyktninger	5
1.3 Ekstremværet Hans	5
1.4 Pensjon	6
1.5 Inntekter fra kraft-sektoren.....	6
2 Økonomisk utvikling og stilling	7
2.1 Netto driftsresultat.....	8
2.2 Egenfinansiering av investeringer	10
2.3 Generelt disposisjonsfond	14
2.4 Likviditet	15
3 Økonomisk handleevne over tid.....	16
4 Avvik budsjett-regnskap	23
4.1 Fellesinntekter/fellesutgifter.....	23
4.2 Virksomhetene	25
4.3 Investeringer.....	27
5 Avvik fra kommunestyrets premisser for bruken av bevilgningen.....	29
6 Etikk	30
7 Redegjørelse for arbeidet for likestilling og mot diskriminering.....	31
Vedlegg hentet fra PAI-registeret.....	37

Avleggelse

Vedlagt følger årsberetning 2023 for Nordre Land kommune.

Dokka, 26.03.2024

Ola Helstad
kommunedirektør

Henriette Hovdelien
fagleder regnskap

Innledning

Årsberetningen er en lovpliktig del av regnskapet. Den er ment å være utfyllende i forhold til den informasjon som gis i årsregnskapet. Det er kommunelovens § 14-7 som gir føringer for hva årsberetningen skal inneholde. Årsberetningen skal redegjøre for de forhold som er viktige for å bedømme kommunens økonomiske utvikling og stilling, og om den økonomiske utviklingen og stillingen ivaretar den økonomiske handleevne over tid. Videre skal vesentlige beløpsmessige avvik mellom årsbudsjettet og årsregnskapet redegjøres for. Det skal også framkomme vesentlige avvik fra kommunestyrets premisser for bruken av bevilgningene. Kommunens måloppnåelse og andre ikke-økonomiske forhold av vesentlig betydning for kommunen eller innbyggerne skal også framkomme i årsberetningen. Som tidligere år skal det i årsberetningen redegjøres for tiltak som er iverksatt og tiltak som planlegges iverksatt for å sikre en høy etisk standard, den faktiske tilstanden når det gjelder kjønnslikestilling og hva kommunen gjør for å oppfylle arbeidsgivers aktivitetsplikt etter likestillings- og diskrimineringsloven § 26. I kommuneloven er det i § 25-2 krav om at kommunedirektøren minst en gang årlig skal rapportere til kommunestyret om internkontroll og resultater fra statlig tilsyn. Denne rapporteringen finner dere i årsrapporten, slik at denne årsberetningen rent svarer opp innholdskravet i § 14-7.

Nordre Land kommune har måltall knyttet til tre økonomiske størrelser; netto driftsresultat, egenfinansiering av investeringer og størrelsen på disposisjonsfondet. For å ha en sunn kommuneøkonomi på lang sikt sier Statsforvalteren støttet av Teknisk beregningsutvalgt, at en kommune bør ha et nettodriftsresultat på 1,75 % over tid. Netto driftsresultat ble i 2023 1,64 % av brutto driftsinntekter. Det er et mål om 30 % egenfinansiering av investeringer. Dette målet ble nådd i 2023, et år uten de store investeringsprosjektene. For 2023 var målet et disposisjonsfond på 8 % av brutto driftsinntekter. Det generelle disposisjonsfondet var ved utgangen av 2023 på 5,7 %, og målet ikke nådd når det gjelder det generelle disposisjonsfondet.

Det er generelt god budsjettdisiplin i organisasjonen, men endrede- og økte behov samt utfordringer med å rekruttere personell med rett kompetanse, gir merutgifter i virksomhetene. Samtidig opplever vi også i 2023 skatteinntekter utover budsjett mot slutten av året, og det er dette og andre merinntekter på fellesområdet som muliggjør et godt regnskapsresultat i 2023.

1 Forhold som er viktig for å bedømme den økonomiske utviklingen og stillingen

1.1 Selvkost

I 2023 var det underskudd på alle selvkostområdene, og til dels store underskudd på flere av områdene. Det er kun avløp som hadde selvkostfond, noe som gjør at kommunen må forskuttere disse merutgiftene på alle de andre områdene.

I 2023 har kommunen forskuttert merutgifter på selvkost med totalt kr 14,7 mill. De største merutgiftene kom på selvkostområdene i Synnfjellet, der selvkost Synnfjell Øst vann hadde et underskudd på kr 2 mill. og Synnfjell Øst avløp hadde et underskudd på kr 3,5 mill. Dette betyr at driften generelt i kommunen midlertidig subsidierte selvkostområdene i Synnfjellet med kr 5,5 mill. bare i 2023. Dette kommer i tillegg til det kommunen har forskuttert med tidligere år. Totalt er dette etter 2023 oppe i kr 19,5 mill.

Det er kommunestyrevedtak om 100 % selvkost på alle selvkostområdene i Nordre Land kommune. For å kunne opprettholde dette må kommunen øke inntektene. Med 100 % selvkost innenfor alle selvkostområdene ville resultatet til kommunen vært kr 14,7 mill. bedre.

1.2 Integrering av flyktninger

De to siste år har Nordre Land kommune mottatt og integrert vel 100 flyktninger fra Ukraina. Integreringen innebærer å etablere bosted, tilby integreringsprogram (blant annet norskopplæring gjennom Sølve AS), barnehageplasser, skoleplasser ved barne- og ungdomsskole, språkpraksisplasser, råd og veiledning til de som kommer til Nordre Land samt utbetaling av introduksjonsstønad. Dette krever ressurser, og integreringsarbeidet blir i stor grad finansiert gjennom integreringstilskudd fra staten. For 2023 var det utgifter til integrerings- og oppfølgingsarbeidet mot bosatte flyktninger på totalt kr 3,62 mill. i forhold til det kommunen har budsjettet i overføringer fra staten til dette arbeidet.

1.3 Ekstremværet Hans

Nordre Land kommune hadde betydelige merutgifter i forbindelse med ekstremværet Hans. For 2023 var det regnskapsført kr 12,265 mill. i merutgifter knyttet til Hans. Nordre Land kommune har forventninger om at påløpte utgifter i 2023 samt utgifter ved gjenoppbygging av infrastruktur i 2024 blir dekket av omsøkte skjønnsmidler, men dette er enda ikke bekreftet fra departementale hold. Totalt har Nordre Land kommune søkt om dekning av kr. 101,2 mill + egenandel til NVE-tiltak på kr. 26,7 mill (tall ex mva). I regnskapet for 2023 er det inntektsført full kompensasjon med tilskudd fra staten på merutgiftene, mot kortsiktig fordring på staten i påvente av utbetalingen. Hvis kommunen ikke får tilskudd for alt som er utgiftsført vil dette måtte korrigeres i regnskapet for 2024 og utgiftene må finansieres på annen måte.

1.4 Pensjon

Pensjon er et omfattende område med store summer både når det gjelder utgiftsføring i driftsregnskapet i løpet av et år, og ikke minst når det gjelder forpliktelse og eiendeler i balansen. Området der Nordre Land kommune har en annerledes regnskapsføring enn de fleste andre kommuner når det kommer til pensjon, er når det gjelder premieavviket. Nordre Land kommune har ett års amortisering av premieavviket. Dette betyr at hele premieavviket utgiftsføres året etter at det oppstår. De fleste andre kommunene i Norge deler utgiftsføringene (amortiserer) over 7 år (tidligere 15 år og 10 år). Dette medfører at samlet pensjonskostnad for Nordre Land kommune vil svinge mer, siden hele premieavviket utgiftsføres påfølgende år, men samtidig opparbeides det ingen «pensjonsbombe» i balansen. Det er kun årets premieavvik som står i balansen. Ett års amortisering gir et mer korrekt uttrykk for årsregnskapet, da pensjonsutgifter ikke skyves ut i tid.

I tillegg har Nordre Land kommune innarbeidet en sunn økonomisk praksis, der positivt premieavvik avsettes til et premieavviksfond (disposisjonsfond) for finansiering av neste års tilsvarende utgiftsføring. Bruk og avsetning til premieavviksfond utgjør derfor store summer på disposisjonsfond. I 2023 ble kr 21 mill. brukt av premieavviksfond for å dekke amortiseringen av premieavviket fra 2022 i KLP. Det ble avsatt totalt kr 41,9 mill. til premieavviksfond, for å dekke utgiftsføring av premieavvikene i KLP og SPK i 2024.

Den store bruken og avsetningen til premieavviksfond, påvirker også netto driftsresultat i stor grad. Netto driftsresultat korrigert for premieavvik, blir derfor mer sammenlignbar med andre kommuner. Netto driftsresultat er 1,64 %, mens korrigert netto driftsresultat, korrigert for premieavvik, er -1,16 %. At det korrigerte netto driftsresultatet er dårligere skyldes at det er avsatt kr 41,9 mill. og brukt kr 21 mill. av disposisjonsfond knyttet til premieavviksføringene.

1.5 Inntekter fra kraft-sektoren

Nordre Land kommune har store inntekter knyttet til vannkraftutbyggingen i kommunen, med både konsesjonsavgifter, salg av konsesjonskraft, eiendomsskatt fra kraftanlegg og naturressursskatt. I tillegg har kommunen inntekter fra sitt eierskap i VOKKS. Alle inntektene, med unntak av konsesjonsavgifter, går i sin helhet inn i driftsregnskapet til kommunen. De fleste inntektene blir brukt til å gi tjenester til innbyggerne i Nordre Land, mens deler av merinntektene fra salg av konsesjonskraft, avsettes til fond.

Konsesjonsavgifter, som skal gi kommunen en erstatning for generelle skader og ulemper som følge av vannkraftutbyggingen, som ikke blir kompensert på annen måte, utgjorde i 2023 kr 2,67 mill. Inntektene fra konsesjonsavgiftene avsettes til næringsfond, og brukes til tiltak rettet mot næringslivet i Nordre Land.

Med Dokksfløy-utbyggingen i 1989 kom Nordre Land kommune sin rett til uttak av konsesjonskraft. Kommunens konsesjonskraft ble for 2023 solgt for kr 77,52 øre pr. kWh med en total mengde på 30,0 GWh. Salget av konsesjonskraften gav en netto inntekt i driftsregnskapet på kr 26,9 mill. Budsjettpraksisen med avsetning til kraftfond av merinntekter utover en referansepris ble videreført. Som følge av økonomiske utfordringer i 2023, ble opprinnelig budsjettert avsetning til kraftfond på kr

8,849 mill. redusert til 4,737 mill. og merinntektene ble avsett i henhold til justert budsjett. Etter 2023 er kraftfondet kr 9,2366 mill.

I tillegg til konsesjonskraftsalget gir vannkraftutbyggingen eiendomsskatteinntekter. I 2023 utgjorde eiendomsskatten fra kraftverkene 11,598 mill. kr. I tillegg til eiendomsskatt på kraftverk, hadde kommunen i 2023 eiendomsskatteinntekter fra andre store industrianlegg på kr 0,7 mill.

Naturressursskatten er en særskatt for kraftselskap. Skatten skal sikre kommunene med kraftproduksjon en stabil del av de samlede skatteinntektene fra kraftverkene. For Nordre Land kommune utgjorde naturressursskatten 6,7 mill. kr i 2023.

Nordre Land kommune har gitt ansvarlig lån til Etna Nett AS. I 2023 mottok Nordre Land kommune 5,3 mill. kr i renter/utbytte på utlånet.

I årene 2019-2021 avstod kommunen fra utbytte fra Vokks slik at selskapet ble gitt økte muligheter til å delfinansiere en satsning på utbygging av fibernett. Fra 2022 ble det igjen utbetalt utbytte fra VOKKS og kommunen mottok kr 4 mill. i utbytte for 2022. For 2023 ble utbytte opprinnelig budsjettert til kr 8 mill. i hht signaler fra Vokks. Dette ble oppjustert til 10 mill. i løpet av året, og faktisk mottatt utbytte ble 12,197 mill.

2 Økonomisk utvikling og stilling

Ved å benytte økonomiske nøkkeltall har man et grunnlag for å vurdere om kommunens virksomhet drives økonomisk forsvarlig. Nordre Land kommune har mål i Økonomiplan 2023-2026 knyttet til netto driftsresultat, egenfinansiering av investeringer og størrelsen på disposisjonsfondet i forhold til brutto driftsinntekter i henhold til statlige anbefalinger. Oppnådd resultat måles mot dette.

Regnskapsresultatet i det kommunale regnskapet sier lite om det økonomiske resultatet, da bruk og avsetning av fond er med i regnskapsresultatet. I tillegg kommer strykingsreglene i kommuneloven som påvirker regnskapsresultatet i stor grad. Disse sier at det i regnskapsavslutningen skal avsettes til eller brukes av disposisjonsfond utover det som er budsjettert, for å redusere et mindreforbruk eller redusere et merforbruk til null. Så med tilgjengelig disposisjonsfond vil regnskapsresultatene bli 0,- og det vil ikke bli disponering av regnskapsresultatet i politisk behandling av regnskapene på samme måte som tidligere år. For 2023 ble regnskapsresultatet derfor 0,-. Det framkom etter pliktig strykning (reduksjon) i bruk av disposisjonsfond på kr 3,716 mill. For å synliggjøre hvordan regnskapet ble sammenlignet med justert budsjett, er da størrelsen regnskapsmessig resultat før strykninger på kr 3,716 mill. som er den mest korrekte størrelsen.

I det kommunale regnskapet er det netto driftsresultat som er den viktigste indikatoren og som er den regnskapsstørrelsen som er mest sammenlignbar med overskudd/underskudd i det private regnskapet.

2.1 Netto driftsresultat

Netto driftsresultat ses gjennomgående på som det viktigste måltallet for kommunal økonomi. Netto driftsresultat viser hva kommunen sitter igjen med av løpende inntekter etter at løpende utgifter er trukket fra, altså et uttrykk for hva kommunen har til disposisjon til avsetninger og finansiering av investeringer.

Netto driftsresultat er en regnskapsbenevnelse som kun brukes i kommuneregnskapet. Sammenhengen mellom netto driftsresultat og det regnskapsmessige resultatet er som følger:

Driftsinntekter

- driftsutgifter

=Brutto driftsresultat

- renter og avdrag

=Netto driftsresultat i kroner

+ Bruk av fond

- Avsetning til fond

- Overført til investeringsregnskapet

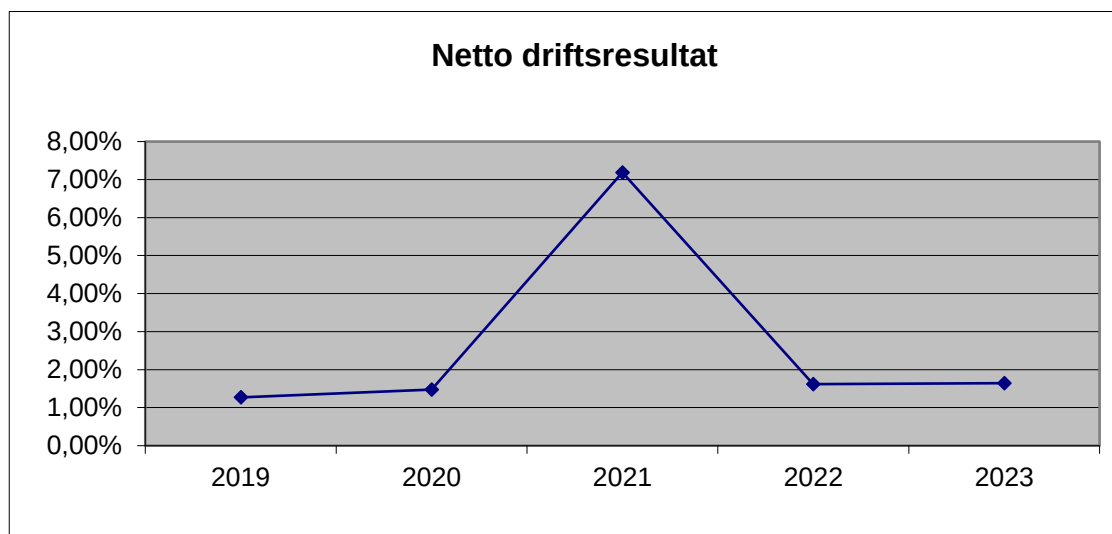
= Regnskapsmessig resultat

I Økonomiplan 2023-2026 ble det vedtatt følgende mål knyttet til netto driftsresultat:

Økonomisk mål nr.1:

Netto driftsresultat skal være minst 1,75 % av brutto driftsinntekter.

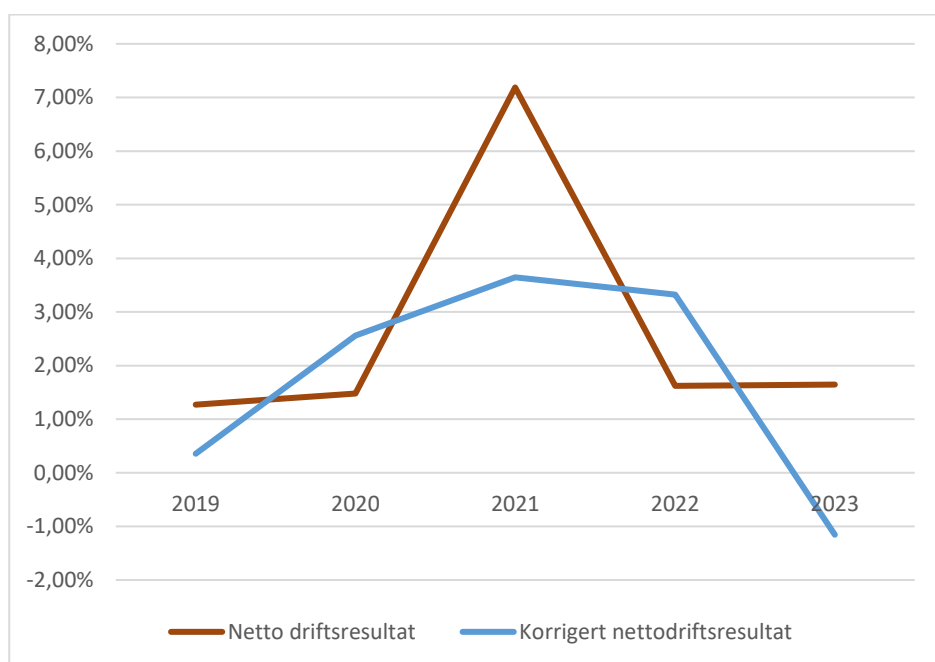
Netto driftsresultat ble kr 12,2 mill. i 2023, og utgjorde 1,64 % av kommunens driftsinntekter. Dette resultatet er vesentlig lavere enn det som var forutsatt i opprinnelig budsjett på 4,86 %. I 2022 hadde Nordre Land kommune et nettodriftsresultat på kr 11,4 mill., eller 1,62 %. Grafen nedenfor viser utviklingen i netto driftsresultat siste fem år:

Figur 1: Netto driftsresultat siste 5 år.

Premieavviket er et forhold som påvirker netto driftsresultat i stor grad. I år med store premieavvik vil også dette forholdet utgjøre vesentlig påvirkning på netto driftsresultatet. Siden positive premieavvik skal amortiseres påfølgende år, vil premieavviket kunne påvirke mye både i positiv og negativ retning. Som en ser av grafen ovenfor skiller 2021 seg ut. Dette året var det et stort positivt premieavvik som ble avsatt til fond. I tillegg var det merinntekter fra skatt og inntektsutjevningen samt merinntekter fra salg av konsesjonskraft, som gav et godt nettodriftsresultat i 2021.

Et mer korrekt bilde av resultatet av driften i kommunen, er derfor et netto driftsresultat korrigert for premieavvik. Dette viser et korrigert netto driftsresultat for 2023 på kr -8,63 mill. eller -1,16 %. Korrigert netto driftsresultat er dårligere siden premieavviket i 2023 (inntektsføring og dermed avsetning til fond) er høyere enn utgiftsføringa av premieavviket fra 2022. Da blir det korrigert netto driftsresultatet lavere. At vi har et negativt korrigert netto driftsresultat betyr at vi har brukt med av fond enn vi har avsatt, altså har vi delfinansiert driften med fondsbruk. Utviklingen i korrigert netto driftsresultat sammenlignet med «ukorrigert» siste fem år:

Figur 2: Korrigert netto driftsresultat siste 5 år.

2.2 Egenfinansiering av investeringer

Investeringer kan finansieres med egne midler som stammer fra tidligere oppsparte midler i fond, inntekter i investeringsregnskapet, overført fra drift eller kommunen kan ta opp lån for å finansiere investeringer i varige driftsmidler. Egenfinansiering av investeringer bidrar til å redusere behovet for å foreta låneopptak, noe som igjen bidrar til å holde rente- og avdragsutgiftene lavere på sikt.

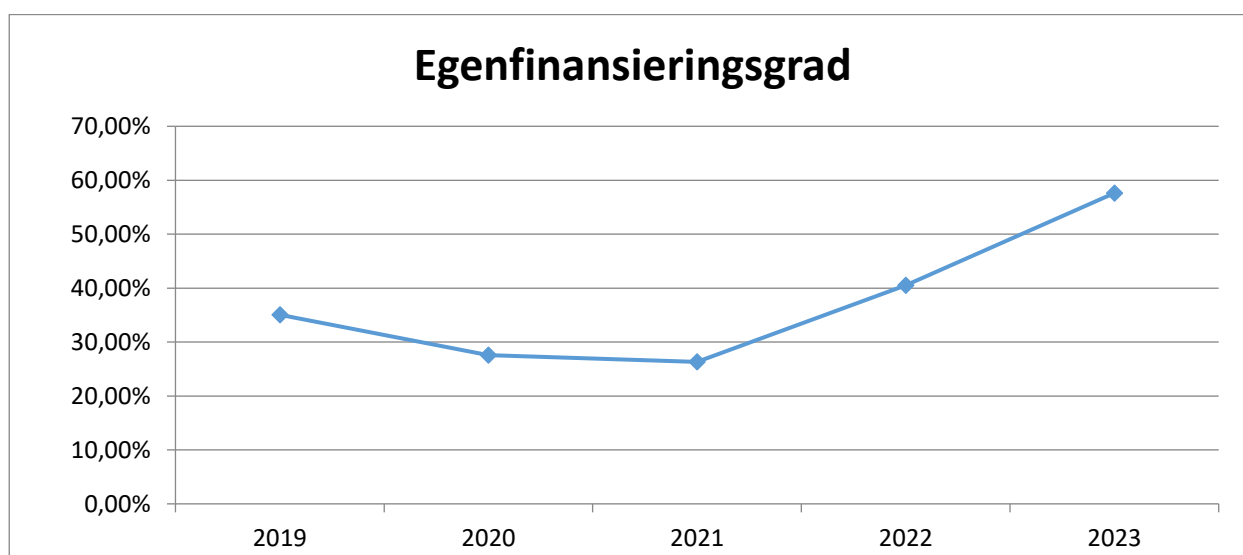
I Økonomiplan 2023-2026 ble det vedtatt følgende mål knyttet til egenfinansiering av investeringer:

Økonomisk mål nr.2:

Nordre Land kommune skal ha en egenfinansiering av investeringer på minst 30 %. Målet for egenfinansiering bør gjelde for investeringer utenfor selvkost-området og videreutlån via startlånsordningen.

I 2023 finansierte Nordre Land kommune ca. 57,6 % av investeringer i anleggsmidler (investeringer utenfor selvkost-området og videreutlån) med egne midler og 42,4 % med lån. Nordre Land kommune nådde i 2023 målet for egenfinansiering av investeringer. Momskompensasjon er den viktigste finansieringskilden, men også tilskudd fra andre, inntekter fra salg av anleggsmidler og overført fra drift er egenfinansiering.

Grafen nedenfor viser utviklingen i egenfinansieringen av investeringsutgiftene de siste fem årene:

Figur 3: Egenfinansieringsgrad siste 5 år.

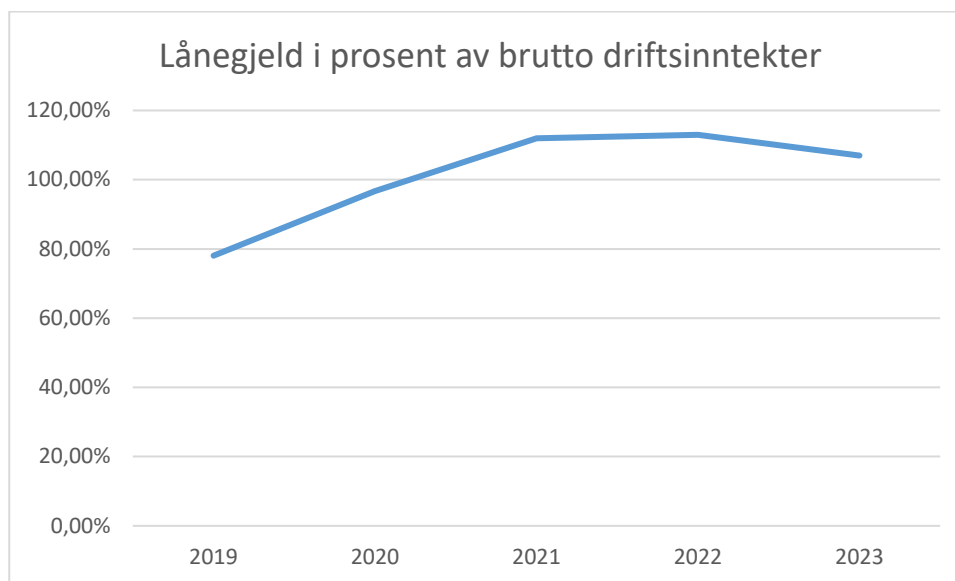
Egenfinansieringsgraden i 2020 og 2021 var under målet som følge av store investeringer i rehabiliteringen og nybygget ved Torpa barne- og ungdomsskole.

Gjeld

Selv om Nordre Land kommune har måltall på andelen egenfinansiering av investeringer, er fokus på gjeldsutviklingen så viktig at det er hensiktsmessig også å se på nøkkeltall knyttet til lånegjelden. Gjeldsbelastning og konsekvensene låneopptak har for driften er viktig for den økonomiske styringen. Derfor presenteres også utviklingen i kommunens gjeld.

Netto lånegjeld i prosent av driftsinntektene sier oss hvor mye av kommunens langsiktige gjeld som skal betjenes av kommunens ordinære driftsinntekter. Et viktig poeng med nøkkeltallet er at kommunen ønsker å begrense hvor stor andel av inntektene som går til å betjene gjeld. Det er først og fremst utgiftene knyttet til gjelden som er interessant, fordi høye finansieringsutgifter reduserer tjenestetilbudet.

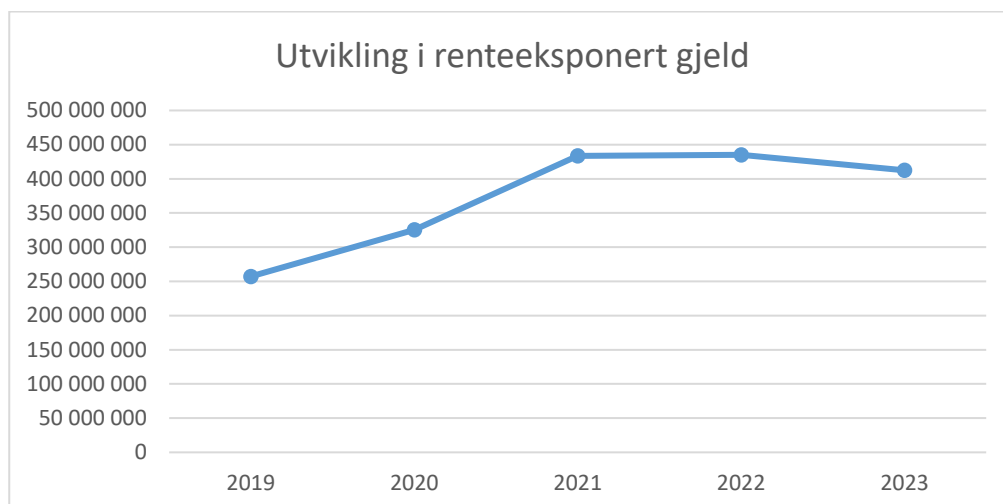
Langsiktig gjeld i % av brutto driftsinntekter er et uttrykk for kommunens gjeldsbelastning. Ordinære renter og avdrag på lån skal finansieres av driftsinntektene, og lånegjeld i prosent av driftsinntektene viser langsiktig gjeldsbelastning i forhold til inntektene. Grafen nedenfor viser utviklingen i samlet langsiktig gjeld, inkl. lån knyttet til selvkostområdene og startlån/formidlingslån men eksklusiv pensjonsforpliktelsen:

Figur 4: Lånegjeld i prosent av brutto driftsinntekter siste 5 år.

I Nordre Land kommune utgjør den langsiktige gjelden ekskl. pensjonsforpliktelsen 106,95 % av brutto driftsinntekter i 2023. For 2022 var det tilsvarende tallet for Nordre Land 112,96 %. Nedgang i gjeldsgraden fra 2022 til 2023 synliggjør at kommunens langsiktige gjeld øker mindre enn driftsinntekter. Som en ser av grafen ovenfor, har lånegjelden vært høyere enn driftsinntektene de forutgående årene, så det har vært en god utvikling i lånegjelden sett i forhold til inntektene i fra 2022 til 2023.

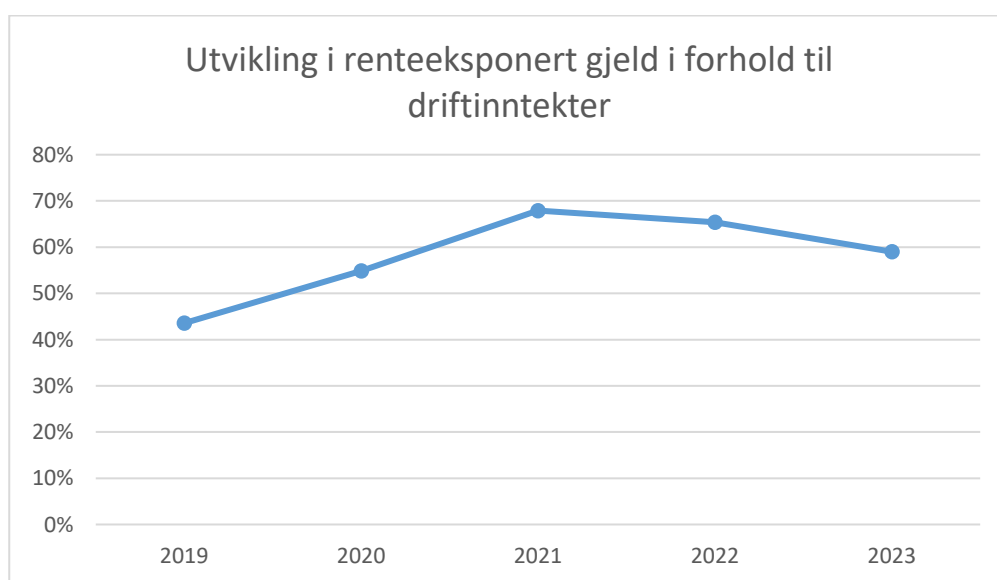
Kommunens langsiktige gjeld består av lån til investeringer på selvkostområdene (vann, avløp og renovasjon), lån i Husbanken til videreutlån via startlånordningen og lån til investeringer i anleggsmidler, i tillegg til pensjonsforpliktelsen som her holdes utenfor. Hvis en holder gjeld knyttet til selvkostområdene og startlån/formidlingslån-ordningen utenfor, og ser på gjeld knyttet til investeringer i varige driftsmidler, kan en se på utviklingen i gjelden som skal finansieres av driftsinntektene. Gjeld knyttet til selvkost-investeringer skal dekkes av abonnentene, mens renter og avdrag på lån i Husbanken skal dekkes av renter og avdrag fra låntakerne i startlånsordningen. Det resterende er da renteeksponert gjeld. Grafen nedenfor viser utviklingen i renteeksponert gjeld de siste fem årene:

Figur 5: Renteeksponert gjeld siste 5 år.

Den renteeksponerte gjelden har økt vesentlig fra 2019 til 2021, og er noe ned igjen til 2023. De fire forutgående årene har gjeldsgraden for total gjeld også økt vesentlig (se grafen lånegjeld i prosent av bruttodriftsinntekter). At renteeksponert gjeld har samme utviklingen som gjeldsgraden, skyldes at de vesentlige investeringene er ordinære investeringer og har sammenheng med store investeringer i Torpa barne- og ungdomsskole.

Hvis en ser på utviklingen i renteeksponert gjeld i forhold til driftsinntektene (korrigert for inntekter knyttet til startlåneordningen og selvkost), ser en mye den samme utvikling som i gjelden. Fra både 2022 og 2023 er inntektsøkningen høyere enn økningen i renteeksponert gjeld, og forholdet mellom gjeld og inntektene som skal dekke disse går noe ned:

Figur 6: Renteeksponert gjeld i forhold til driftsinntekter siste 5 år.

2.3 Generelt disposisjonsfond

Kommunens økonomiske soliditet og evne til å takle uforutsette hendelser vil i stor grad avhenge av de frie økonomiske reservene som kommunen har til rådighet. Det er disposisjonsfondet kommunen står fritt til å bruke, til ulike formål og både drift og investeringer. Disposisjonsfondet er kommunens reserve eller sparekonto. Kommunen bør ha fondsavsetninger som gjør at kommunen kan takle uventede og store negative endringer i utgifter eller inntekter. Utviklingen i Nordre Land kommunens generelle disposisjonsfond i prosent av brutto driftsinntekter gir derfor et godt bilde på kommunen soliditet.

I Økonomiplan 2023-2026 ble det vedtatt følgende mål knyttet til størrelsen på det generelle disposisjonsfondet:

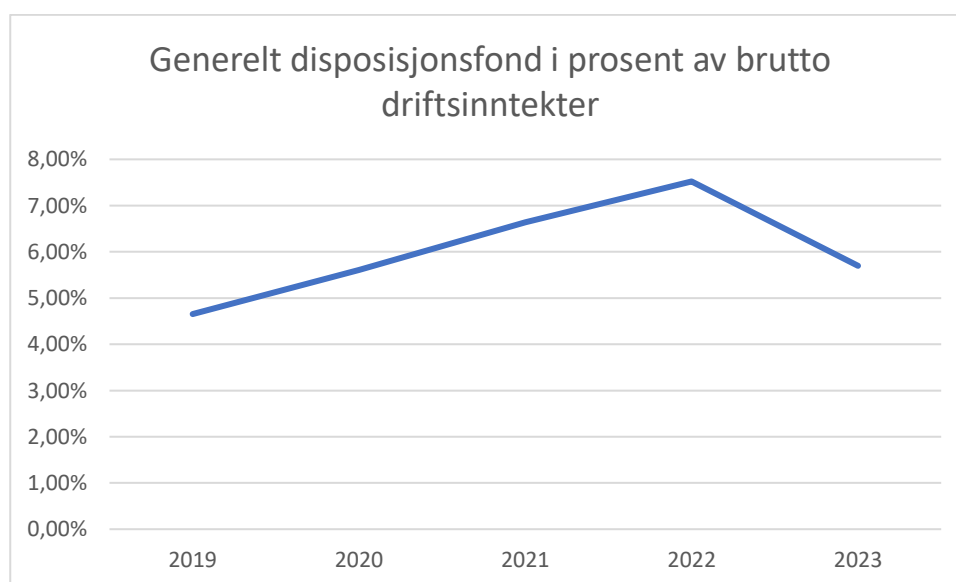
Økonomisk mål nr.3:

Delmål 1: Generelt disposisjonsfond i % av brutto driftsinntekter skal være 8 % i 2023.

Det er et langsiktig mål om et generelt disposisjonsfond på 10 % av brutto driftsinntekter.

I 2023 ble generelt disposisjonsfond redusert og det ble ikke avsatt noe til generelt disposisjonsfond. Det ble brukt kr 10,49 mill. av generelt disposisjonsfond i 2023, etter en reduksjon på kr 3,716 mill. som følge av mindreforbruk før strykninger. Samtidig var opprinnelig budsjettert en avsetning på kr 8,85 mill. men som følge av de økonomiske utfordringene i 2023, ble budsjettert avsetning til generelt disposisjonsfond redusert i både 1. og 2. tertialrapporten, slik at budsjettert avsetning ble 0,-.

Etter 2023 ligger Nordre Land kommunen under måltallet på 8 %, med et fond på 5,7 % av brutto driftsinntekter. Utviklingen i generelt disposisjonsfond siste fem år:

Figur 7: Generelt disposisjonsfond av brutto driftsinntekter siste 5 år.

2.4 Likviditet

Begrepet likviditet er knyttet til kommunens evne til å dekke sine kortsiktige forpliktelser og tar utgangspunkt i forholdet mellom omløpsmidler og kortsiktig gjeld. Nordre Land kommune har gjennom årene hatt en god og tilfredsstillende likviditet. Men år med store premieavvik og utstrakt bruk av fondsmidler, gir perioder med svakere likviditet.

Likviditetsgrad 1 = omløpsmidler/kortsiktig gjeld

Det alminnelige kravet er at likviditetsgrad 1 er større enn 2. Et forholdstall på 2 betyr i realiteten at halvparten av omløpsmidlene er finansiert med langsiktig kapital.

Grafen nedenfor viser utviklingen i nøkkeltallet de siste fem år:

Figur 8: Likviditetsgrad 1 siste 5 år.

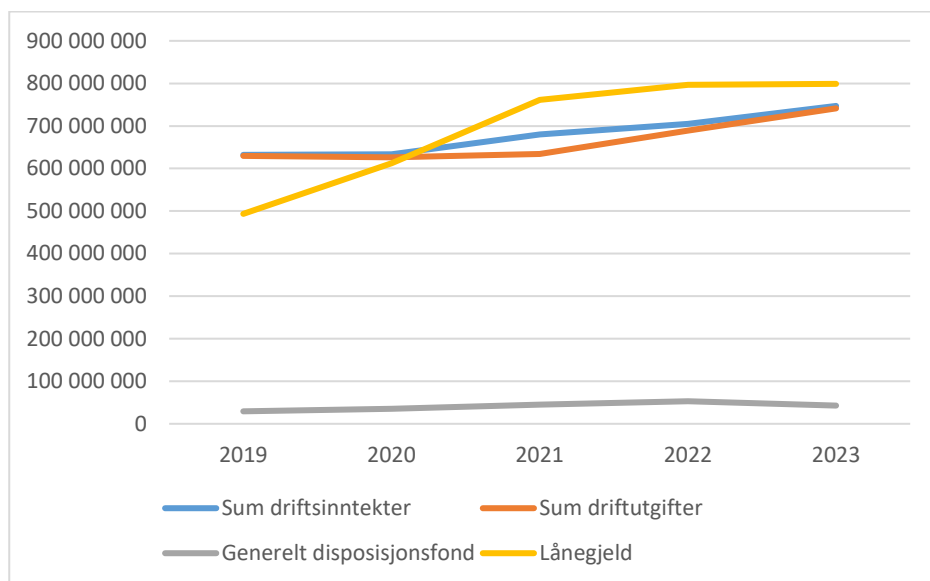
Nøkkeltallet har i 5-års perioden ligget over anbefalt nivå på 2, med unntak av 2020 der det var rett under anbefalt nivå. I 2020 øker den kortsiktige gjelden mer enn omløpsmidlene, med økning i leverandørgjeld og et negativt premieavvik i SPK. I løpet av 2021 ble likviditeten vesentlig forbedret som følge av vesentlig nedgang i leverandørgjelden (kortsiktig gjeld). Forbedringen av likviditeten fortsetter i 2022 og 2023 som følge av økning i bankinnskudd, kontanter og økning i kortsiktige fordringer.

3 Økonomisk handleevne over tid

Kommuneloven sier at kommuner skal forvalte økonomien slik at den økonomiske handleevnen blir ivarettatt over tid. Det er kommunestyret som har ansvaret for dette. Bestemmelsen betyr at kommuner skal kunne ivareta nåtidens behov uten å stå i veien for at fremtidige generasjoner klarer å ivareta sine. Når man finansierer investeringsutgifter med lån vil dette innebære at man binder framtidige driftsinntekter til å finansiere rente- og avdragsutgifter, som kan medføre at senere generasjoner må ta regningen. En viktig forutsetning for bærekraftig økonomisk utvikling er at kostnadene ved å produsere tjenester dekkes av de som har nytte av tjenestene slik at kostnadene ikke forskyves til senere generasjoner.

Et tjenestenivå tilpasset de økonomiske rammene og tilstrekkelige buffere til å kunne tåle endringer, er viktig for å kunne ha en langsiktig økonomiforvaltning over tid. Med solide buffere vil en også ha muligheter til å gjennomføre politiske satsninger og gjøre disposisjoner som er økonomisk lønnsomme i det lange perspektivet. I 2023 ble det ikke avsatt noe til det generelle disposisjonsfondet og fondet ble redusert. Ikke siden 2018 har det blitt brukt mer av fondet enn det er avsatt. Det har vært fokus i økonomiplanleggingen og budsjettet at det må frigjøres midler i driften til å budsjetterte med avsetning til disposisjonfond for å sikre en langsiktig sunn kommuneøkonomi. Et utfordrende 2023, der det har vært nødvendig å bruke av disposisjonfondet for å sikre driften midlertidig, synliggjør at det fortsatt er viktig å ha fokus på å bygge opp en økonomisk robust kommune og tilstrekkelige ramme til å bygge opp et handlingsrom. Netto driftsresultat er en økonomisk størrelse som er viktig i det kommunale regnskapet. Med et netto driftsresultat over tid på linje med anbefalingene, vil en kommune ha den nødvendige robustheten.

Kommunal økonomisk bærekraft er viktig. For at Nordre Land kommunene skal kunne opprettholde et godt tjenestetilbud til sine innbyggere i framtiden, må økonomien være bærekraftig. Når en skal se på økonomisk bærekraft er det sammenhengen lavt driftsresultat, store lån og lavt disposisjonsfond som gir utfordringer. Ved å sammenstille driftsinntekter og -utgifter, disposisjonsfondet og lånegjelden for Nordre Land kommune, er utviklingen de siste fem årene:

Figur 9: Økonomisk bærekraft siste 5 år.

I diagrammet ovenfor er det utviklingen i lånegjelden som skiller seg klart ut. Mens driftsinntektene og -utgiftene har en flat økende utvikling, økte lånegjelden vesentlig helt fra tilbake i 2016 og videre fram til 2021 og øker videre i 2023, dog noe lavere vekst enn de forutgående årene. Det har vært en økning i driftsinntektene sammenlignet med driftsutgiftene fra 2020 til 2023, men lånegjelden har økt vesentlig mer enn driftsinntektene. Dette medfører at en større del av driftsinntektene må gå til å dekke renter og avdrag og mindre til tjenesteproduksjon.

I lånegjeld ligger både gjeld til selvkostområdene og Husbanklån. Samtidig ligger også inntekter og utgifter fra selvkostområdene og Husbanklånene inne i driftsinntekter og -utgifter. Ved å se på samme utvikling, men med kun lån til investeringer i anleggsmidler som da er den renteeksponerte gjelden, vil en også måtte justere driftsinntekter med inntekter fra disse områdene. Lånegjelden til investeringer i anleggsmidler i forhold til inntektene øker mer enn samlet lånegjeld, men bilde er det samme. Utviklingen i lånegjelden og dermed økt rente- og avdragsbelastningen i forhold til driftsinntektene, er utfordrende siden det blir igjen mindre av inntekter til tjenesteyting. I tillegg har rentenivået også økt vesentlig igjennom 2022 og 2023. Mens kommunen i 2019 hadde rente- og avdragsutgifter på kr 49 mill. var dette i 2023 kr 63 mill.

Etter en 10-års periode med stabilt lave renter slo pandemien inn over oss i begynnelsen av 2020 og Norges Bank satte ned styringsrenten til 0 prosent for å stimulere økonomien. I dag ligger styringsrenten på 4,5 prosentpoeng. Når vi snakker om renter i kommunen, er det lånerentene som har størst betydning. Nordre Land kommune har en lånegjeld på nesten kr 799 mill., mens rentebærende finansplasseringer er kr 161 mill. En renteøkning vil derfor bety økte utgifter og lavere handlingsrom. Nordre Land kommune har 51,6 % (kr 412 mill.) renteeksponert gjeld. Tar vi også hensyn til kommunens rentebærende plasseringer, ligger netto renteeksponering på 31,2 % i Nordre Land. Gjennomsnittet i kommune-Norge er rundt 40 %.

Det er vanskelig å spå den fremtidige renteutviklingen, men det virker å være en enighet i finansmarkedet at rentetoppen nå er nådd. Sentralbanken har signalisert at de trolig holder renten på dette nivået en god stund framover, da økonomien har hatt en svakere utvikling den siste tiden, men prisveksten er fortsatt høy. Sentralbanken antyder mulig rentekutt høsten 2024, mens noe økonomer derimot spår flere rentenedganger i løpet av 2024.

En forsikring mot uforutsigbarhet i rentenivå er å inngå fastrenteavtaler. Nordre Land kommune har pr i dag fastrentelån på kr 271 mill. noe som tilsvarer 66 % av renteeksponert lånegjeld med en gjennomsnittlig fastrente på 2,03 %. Dette er innenfor gjeldende økonomireglement. En god gjeldsstyring er derfor viktig for å kunne opprettholde handlingsrommet og bidra til økonomisk handleevne framover.

De siste årene har det vært en politisk prioritert satsning å bygge opp generelt disposisjonsfond til å bli den nødvendige bufferen som kommunen trenger for å kunne være solid nok til å takle inntektsendringer og uforutsette utgifter. Regnskapsåret 2023 skiller seg fra de forutgående årene med at det ikke er avsatt noe til generelt disposisjonsfond, men derimot er det brukt over kr 10,4 mill. fra fondet. Selv om det generelle disposisjonsfondet er økt vesentlig fra bunnivået på kr 8,7 mill. i 2015 til kr 42,6 mill. ved utgangen av 2023, er «sparekontoen» fortsatt på bare 5,7 % av driftsinntektene. Anbefalt størrelse på generelt disposisjonsfond er 10 % av driftsinntektene, og hvis vi skulle nådd målet ved utgangen av 2023 skulle det generelle disposisjonsfondet vært kr 17,2 mill. større. Det betyr at fokuset på å bygge opp et generelt disposisjonsfond for å sikre en robust kommune i framtiden, må ha fokus også i kommende års økonomiplaner slik at Nordre Land kommune kan opprettholde sin økonomiske handlingsevne over tid.

De siste årene har det vært merinntekter på skatt- og rammetilskudd og ulike andre midlertidige eller engangsinnsparinger som har gitt positive driftsresultater. Det har vært merforbruk i styrbar drift. Kommunen har over år hatt et for høyt driftsnivå – det har vært brukt mer penger på tjenesteytingen enn de langsiktige økonomiske rammebetingelsene tilsier. For å beholde den økonomiske handleevnen og opprettholde en langsiktig økonomisk bærekraft, må driftsnivået fullt ut tilpasses de langsiktige økonomiske rammebetingelsene.

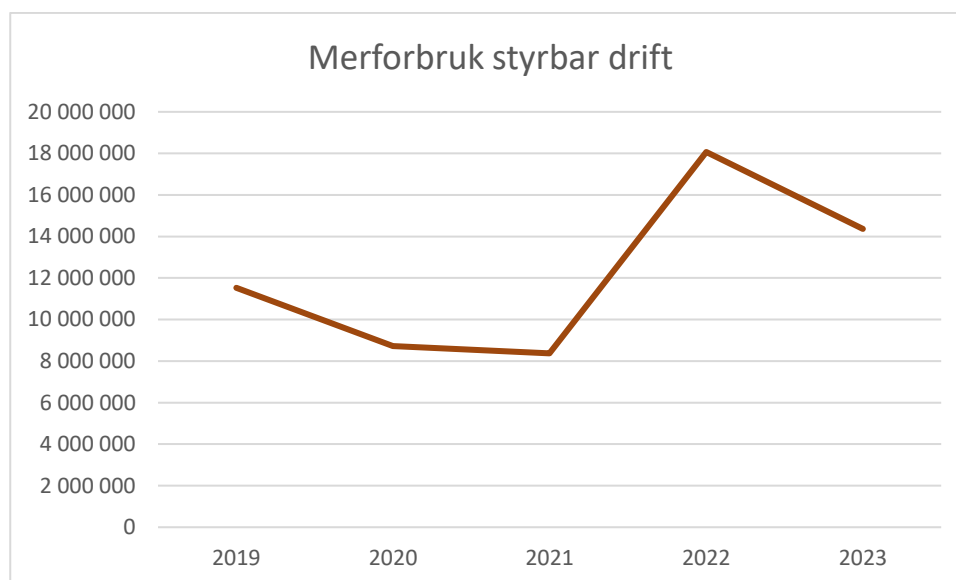
Pensjon er en stor utgiftspost i det kommunale regnskapet. Til forskjell fra de private regnskapene, utgiftsføres det en pensjonskostnad i det kommunale regnskapet, mens det private utgiftsfører pensjonspremien. Kommunene får derfor et premieavvik (forskjellen på pensjonskostnad og pensjonspremie) som skal inntektsføres eller utgiftsføres i regnskapet, avhengig av differansen. Premieavviket gir inntekter eller utgifter inn i regnskapet, som ikke medfører en pengeflyt, og et positivt premieavvik er å regne som en «inntekt». Nordre Land kommune har siden innføringen av ordningen med premieavvik i 2003 utgiftsført hele premieavviket påfølgende år. Den siste 5 års-perioden har Nordre Land også praktisert at det positive premieavviket i sin helhet har blitt avsatt til et eget disposisjonsfond, for å dekke utgiftsføringen påfølgende år.

Regnskapet for 2023 viser at det har vært underliggende økonomiske utfordringer i driften i Nordre Land kommune. Det har det vært over flere år. Begrepet styrbar drift har vært brukt når det er snakk driftsnivået på tjenesteytingen i kommunen, som kommunen kan påvirke. Styrbar drift omfatter:

- Politiske utvalg
- Organisasjonsutvikling
- Tjenesteutvikling 0-24 ekskl. Barnevern
- Tjenesteutvikling 24+
- Samfunnsutvikling ekskl. selvkost

Når en ser på styrbar drift sammenlignet med opprinnelig budsjett, er det et merforbruk på nær kr 14,4 mill. I løpet av året er rammene innenfor tjenesteområdene 0-24 og 24+ oppjustert som følge av antatt merforbruk. Dette har vært mulig som følge av merinntekter på fellesområdet og reduksjon i avsetning til fond.

Hvis en ser fremover og skal se på styrbar drift i forhold til økonomisk handleevne over tid, må en ta utgangspunkt i opprinnelig budsjett, siden budsjett 2024 tar utgangspunkt i opprinnelig budsjett 2023. Grafen nedenfor viser merforbruk i styrbar drift de siste fem årene med utgangspunkt i opprinnelig budsjett, men justert for merutgifter knyttet til korona og lønnsveksten:

Figur 10: Merforbruk styrbar drift siste 5 år.

Merforbruk i styrbar drift er basert på et korrigert justert budsjett, slik at dette er en størrelse det skal være mulig å sammenligne over år. For å ha realistiske budsjetter på virksomhetsområdene ble det foretatt budsjettjusteringer i tertialrapportene som følge av merforbruk 0-24 og 24+. Disse justeringen er holdt utenfor, slik at merforbruk i styrbar drift i 2023 blir mest mulig sammenlignbare med tidligere år.

Som en ser er det til dels store merforbruk i det som blir omtalt som styrbar drift i 2023. Det er hovedsakelig økte behov innenfor tjenesteutvikling 24+ som gir merforbruk i år. Mangle på vikarer medfører økt bruk av overtid, samt økte kostnader til drivstoff, drift- og vedlikehold av tjenestebiler og økte kostnader til medisinsk forbruksmateriell har merforbruk i 2023. Det er også noe merforbruk i 0-24

som følge av flere barn i barnehage enn antatt ved budsjettleggelsen og økte behov i skole. Tjenesteområdet samfunnsutvikling har hatt merutgifter knyttet til vintervedlikehold kommunale veger.

Merforbruket i styrbar drift ble redusert fra 2019 til 2020 og 2021, primært grunnet korona. Det økte igjen vesentlig i 2022, før merforbruket igjen reduseres noe i 2023. Den store økningen i merforbruk i 2022, skyldtes historisk høye strømpriser. Nedgang i strømprisene igjen i 2023, gir reduksjon i merforbruket. Erfaringene fra alle årene viser at endringer i behov hos brukere og flere brukere med tjenestebehov, gir store utslag økonomisk. Dette ser vi også i 2023.

Nordre Land kommune har hatt merforbruk i styrbar drift alle årene i oversikten. For å ha en bærekraftig økonomi på lang sikt, er det viktig med en styrbar drift i balanse. Det gjør at kommunen kan fortsette å ha fokus på en realistisk økonomistyring i driften, og på den måte opparbeide en økonomisk robusthet over tid.

Nordre Land kommune sin økonomiske handleevne framover i tid av avhengig av at tjenestetilbudet tilpasset kommunens innbyggere, både hvor og hvordan tjenestene tilbys og ikke minst må tjenestene tilpasses befolkningssammensetningen. Vi blir færre nordrelendinger, og andelen eldre øker samtidig som det blir færre unge i barnehage- og skolealder og i yrkesaktiv alder. Vi har fødselsunderskudd og negativ netto innflytting. Utviklingen i folketall siden 2015:

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Befolkning 1. januar	6 740	6 751	6 773	6 750	6 671	6 633	6 581	6 577	6 527	6 510
Fødselsoverskudd	-31	-17	-30	-36	-17	-40	-41	-49	-51	..
Nettoinnflytting	42	38	6	-43	-21	-12	39	-1	33	..
Folketilvekst	11	22	-23	-79	-38	-52	-4	-50	-17	..

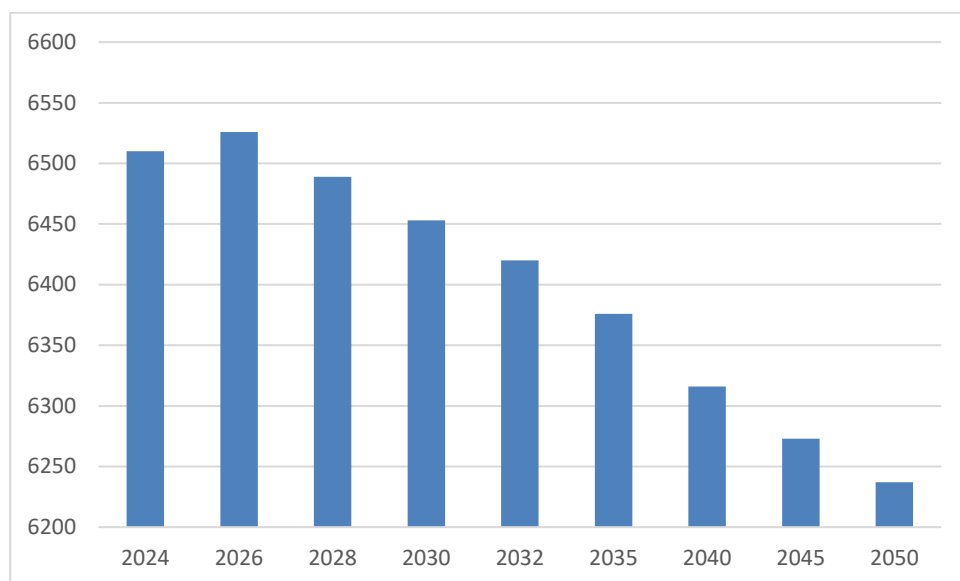
Tabell 1: Befolkningsutvikling siste 10 år.

Kommunen har fødselsunderskudd i hele perioden og trenden er at fødselsunderskuddet er økende. Det er også år med relativt stor negativ nettoinnflytting og da blir det stor befolkningsnedgang. I 2022 bosatte Nordre Land kommune 55 flyktninger fra Ukraina. Til tross for denne flyktningestrømmen var nettoinnflyttingen negativ det året. I 2023 ble det bosatt 70 flyktninger fra Ukraina, men 29 flyktninger flyttet ut av kommunen.

I 2023 er innbyggertilskuddet (flatt tilskudd pr innbygger) kr 28.077,-, så en nedgang på 17 innbyggere utgjør kr 0,5 mill. og kommunen taper minst tilsvarende summer i inntektsutjevning. Dette kommer da i tillegg til nedgangen fra året før på 50 innbyggere og kr 1,3 mill. bare i innbyggertilskuddet. I tillegg mottar kommunen rammetilskudd for å yte tjenester som barnehage, skole, helse osv. som avhenger av blant annet innbyggerens alder. Med nedgang i innbyggere, reduseres også disse rammetilskuddene, så nedgang i antall innbyggere påvirker i stor grad overføringene fra staten. Med nedgang i antall innbyggere over flere år, må tjenester endres for å tilpasses endrede økonomiske rammebetingelser.

Stabil befolkningsmengde og helst befolkningsvekst er helt vesentlig for kommunen, både for å skape et attraktivt lokalsamfunn og for å sikre nok arbeidskraft. Når en skal si noe om den forventede folkemengden og sammensetningen for Nordre Land de neste årene, har Statistisk Sentralbyrå (SSB) laget standardiserte modeller for dette. Grafen nedenfor viser forventet utviklingen i folketallet frem

mot 2050, framskrevet med SSB sitt MMMM-alternativ. MMMM-alternativet er mellomalternativet og kalt hovedalternativet i SSB sin framskriving, og legger til grunn middelverdier for de demografiske komponentene fruktbarhet, dødelighet, omfang av innenlands flytting og nettoinnvandring. Basert på de siste års nedgang i folketallet, er kanskje middelalternativet litt for optimistisk. I framskrivingsmodellen er folketall for 2026 på nivå med antall innbyggere 1.1.2023 og dette er 16 flere innbyggere enn virkelig tall 1. januar 2024:

Figur 11: Befolkningsframskriving til 2050.

Når en ser på befolkningssammensetningen innenfor framskrivningen, er utviklingen i perioden en reduksjon innenfor de yngre aldersgruppene:

	2023	2024	2026	2028	2030	2032	2035	2040	2045	2050
Barnehage	331	331	316	310	301	301	306	313	309	297
Endring		0	-15	-6	-9	0	5	7	-4	-12
Grunnskole	703	701	704	675	654	624	588	565	577	585
Endring		-2	3	-29	-21	-30	-36	-23	12	8

Tabell 2: Befolkningssammensetning fremskrevet til 2050.

Antall barnehagebarn reduseres mye i starten på framskrivinga, med 30 færre barn fra 2024 til 2030. Fra 2035 er det en liten økning igjen framover mot 2040. En barnehageavdeling har normalt 18 plasser (18 barn over 3 år eller 9 barn under 3 år).

Antall grunnskolebarn reduseres i framskrivingsperioden, med stor nedgang helt fram mot 2040. Dette som følge av opplevde lave fødselstall og vedvarende lave fødselstall i framskrivinga til SSB. Ved utgangen av 2023 var det 703 grunnskolebarn, mens det i prognosen er redusert til 565 i 2040.

Ifølge framskrivingen er antall nordrelendinger i yrkesaktiv alder (20-66 år) synkende:

	2023	2024	2026	2028	2030	2032	2035	2040	2045	2050
Yrkesaktive	3786	3766	3682	3640	3613	3529	3437	3277	3191	3149
Endring		-20	-84	-42	-27	-84	-92	-160	-86	-42

Tabell 3: Yrkesaktiv del av befolkning framskrevet til 2050.

Antallet yrkesaktive forventes redusert i hele perioden, fra 3766 i 2022 til 3277 i 2040. Også etter dette forventes det stor reduksjonen. Samtidig er antallet eldre sterkt økende. Antallet 67-89 år antas å øke fra 1369 i 2023 til 1596 i 2032 og videre til 1804 i 2050. Antall 90 år og eldre er også økende, og nær doubles innen 2035. Færre i yrkesaktiv alder og flere eldre og andre med behov for kommunale tjenester, vil kunne gi økte utfordringer med å rekruttere nødvendig og riktig kompetanse for å løse oppgaver. Nordre Land kommune må tenke nytt, innovativt og kreativt for å rekruttere til kommunale stillinger innenfor alle tjenesteområder.

Befolkningsframskrivingen er en prognose, og alle prognoser er usikre. Prognosen viser uansett at en eldrebølge er på vei innover Norge og også Nordre Land. Dette tilsier et ytterligere fokus på tjenestetilbudene til eldre personer med en gradvis vridning av midler, samt fokus på effektivisering og framtidsrettet teknologi. Det blir viktig innen eldreomsorgen å kunne tilby tjenester til et økende antall tjenestemottakere. Det er behov for dreining av ressurser fra tjenesteutvikling 0-24 over til tjenesteutvikling 24+. Det er imidlertid nødvendig at alle tjenesteområder (samfunnsutvikling, organisasjonsutvikling, tjenesteområdet 0-24 og tjenesteområdet 24+) har fokus på forebyggende og tidlig innsats for å sørge for bedre folkehelse, deltakelse i samfunnet, flere i arbeid og redusere andelen av utenforskap som en del av fokuset på innsatstrappa. Det er nødvendig at innbyggere i større grad planlegger for egen alderdom med tilpasninger i eget hjem for å kunne bo lengre hjemme. Vi har alle ei fysisk og psykisk helse som er nødvendig at vi tar godt vare på og gjør det vi kan for å holde oss friske og aktive for å redusere behovet for helse- og omsorgstjenester.

4 Avvik budsjett-regnskap

En kommune er budsjettstyrt, og det er i stor grad tilgangen/bevilgningen av midler som styrer aktiviteten. Avvik fra budsjett er den økonomiske faktoren som følges opp tettest i forbindelse med tertialrapportene til det politiske nivå og løpende i den administrative økonomistyringen. Det er vanskelig å treffe nøyaktig, men store avvik gjør at man må se nærmere på årsakene og om nødvendig forbedre den økonomiske kontrollen.

4.1 Fellesinntekter/fellesutgifter

Ansvar		Regnskap i år	Budsjett inkl. endring	Avvik
17112	Konsesjonskraft	-26 873 546,44	-29 715 200	2 841 653,56
17311	Andre næringsformål	-12 110 044,80	-9 772 000	-2 338 044,80
81111	Skatter	-169 443 755,56	-171 461 000	2 017 244,44
81121	Eiendomsskatt	-32 857 959,51	-33 000 000	142 040,49
82111	Statlige rammetilskudd	-305 293 676,00	-292 739 000	-12 554 676,00
82131	Statstilsk. flyktninger	-14 579 714,00	-18 200 000	3 620 286,00
82522	Kompensasjonstilskudd	-2 304 274,00	-1 900 000	-404 274,00
91111	Renter / omkostninger på lån	23 897 361,28	25 170 000	-1 272 638,72
91112	Andre renter / omkostninger	-16 357 561,58	-12 700 000	-3 657 561,58
92111	Avdrag på lån	35 196 556,00	35 607 000	-410 444,00
93111	Disposisjonsfond	1 372 500,49	-2 468 643	3 841 143,49
93121	Bundne driftsfond	347 261,00	0	347 261,00
97111	Overf.til kapitalregnskap	2 300 000,00	2 300 000	0,00

- = merinntekt eller mindreutgift

+ = mindreinntekt eller merutgift

Tabell 4: Fellesinntekter/fellesutgifter.

Ansaret 17112 Konsesjonskraft er knyttet til inntektene fra salget av kommunens konsesjonskraft, 39,886 413 GWh. I 2023 ble 30 GWh av konsesjonskraften solgt til en fastpris på 77,52 øre/KWh. Resterende konsesjonskraft (vel 9 GWh), tilsvarende uttak til kommunens eget bruk, ble solgt i spot-markedet. Kjøpsprisen (OED-prisen) og innmatingskostnaden ble i budsjett antatt til 11,953 øre/KWh. Dette ble 13,13 øre/KWh. Mindreinntekter på konsesjonskraftområdet skyldes den noe høyere kjøpsprisen enn budsjettet samt lavere priser enn budsjettet på de 9 GWh som ble solgt i spot.

Utbytte fra Vokks ble kr 2,2 mill. høyere enn budsjettet og gav merinntekter på ansaret Andre næringsformål.

Nordre Land kommune har mindreinntekter på skatter sammenlignet med budsjett på kr 2 mill. i 2023. Nordre Land hadde en nedgang i skatteinntektene fra 2022 til 2023 på 9,1 %. Kommune-Norges

skatteinntekter har gått ned nærmere 10,4 mrd. kroner eller 4,7 prosent sammenlignet med fjoråret. Nedgangen fra året før må ses på bakgrunn av at skatteinntektene i 2022 var ekstraordinært høye og hele 27 mrd. kroner større enn anslaget i Nasjonalbudsjettet for 2022. Anslagene for skatteinngangen i 2023 ble justert opp med vel 4 mrd. kroner i RNB for 2023 og ytterligere 4 mrd. kroner i NB24. Sammenliknet med NB24 viser fasiten nå at skatteinngangen kommunesektoren samlet ble om lag 3 mrd. kroner, eller 1,2 prosent høyere enn dette siste anslaget.

Statlige rammetilskudd gav totalt en merinntekt sammenlignet med budsjett på nesten kr 12,6 mill. Merinntektene er i all hovedsak knyttet til økt inntektsutjevningen som følge av mindre fall i skatteinntektene for Norge som helhet enn i Nordre Land. I tillegg er trekket for konsesjonskraft reversert. Beregnet trekk ble lagt inn på egen linje i budsjettet i 2023, som et høyprisbidrag på kr 1,9 mill., som ikke ble gjennomført pga lavere strømpriser enn høyprisbidragsordningen la opp til.

Statstilskudd flyktninger ble kr 3,6 mill. lavere enn budsjettet på fellesområdet. Frie inntekter knyttet til flyktninger er budsjettet på toppområdet, og fordeles til virksomhetsområdene som har merutgifter knyttet til bosettings- og integreringsarbeid. Budsjetterte inntekter ble oppjustert noe i opprinnelig budsjett for 2023 sammenlignet med tidligere år og utgiftssiden ble holdt på tidligere nivå på bosettingsutgiftene, derfor ble det noe mindreinntekter sammenlignet med budsjett på fellesområdet. Inntekter knyttet til flyktninger avhenger både av antallet som bosettes innværende år, i tillegg til tilskuddene som kommer for år 2 - 5 for allerede bosatte flyktninger. Budsjettet for 2023 forutsatt at kommunen bosatte 19 flyktninger i 2023. Nordre Land kommune har bosatt 70 flyktninger i 2023, alle fra Ukraina. Av de har 7 returnert tilbake til Ukraina eller flyttet til en annen kommune. Totalt har Nordre Land kommune mottatt kr 29,2 mill. i statstilskudd knyttet til bosetting og integreringstilskudd av flyktninger knyttet til 2023. Av dette ble kr 14,6 mill. av integreringstilskuddet inntektsført på virksomhetsområdene for å dekke merutgifter knyttet til flyktningestrømmen fra Ukraina, utover de opprinnelig budsjetterte 19 flyktningene.

Renter og omkostninger knyttet til Nordre Land kommune sine lån i Kommunalbanken, KLP og Husbanken ble kr 3,7 mill. høyere enn justert budsjettet. Ved inngangen til 2023 hadde Norge en styringsrente på 2,75 %. Styringsrenten ble satt opp 6 ganger i løpet av året, og ved utgangen av 2023 hadde vi en styringsrente på 4,5 %. I tertialrapportene ble budsjettet til renter/omkostninger lån økt med kr 7,2 mill. Opprinnelig budsjett bygget på en forutsetning om gjennomsnittsrente på 4,1 % for lånemassen med flytende rente for 2023. Renteutgiftene har i gjennom 2023 økt som følge av Norges Banks endringer av styringsrenten. Dette er korrigert for i tertialrapportene.

Differansen på kr 3,8 mill. på disposisjonsfondsansvaret er i hovedsak knyttet til strykningen i bruk av disposisjonsfond kr 3,7 mill. som følge av mindreforbruket i drift før strykninger. I 2023 var det opprinnelig budsjett med en avsetning til generelt disposisjonsfond på kr 8,85 mill., men som følge av de økonomiske utfordringene i 2023, var budsjettjustert avsetning 0,-. Avsetning til kraftfond var opprinnelig budsjettet med 8,849 mill. for å videreføre budsjettpraksisen der inntektsnivå på 35 øre GWh legges inn i driftsbudsjettet. Avsetningen ble redusert med 4,11 mill. i 2. tertialrapporten som følge av de økonomiske utfordringen. Dette betyr at det i 2023 ble brukt mer inn i regnskapet for 2023 enn budsjettpraksisen med handlingsregelen sier.

Det ble brukt kr 10,49 mill. av generelt disposisjonsfond i 2023, etter en reduksjon på kr 3,716 mill. som følge av mindreforbruket. Dette var vedtak om bruk i løpet av året knyttet til nye behov i 24+ med kr 6,045 mill., planprogram i Trollskogen kr 1 mill., intensjonsavtale leger kr 0,5 mill, mat i barnehage kr 0,412 mill. og redusert vannavgift pga HANS kr 0,249 mill. I tillegg finansierte generelt disposisjonsfond omtakseringsprosjektet på eiendomsskatt med kr 6 mill.

4.2 Virksomhetene

		Regnskap i år	Budsjett inkl. endring	Budsjett opprinnelig	Avvik i NOK
111	Politiske utvalg	4 629 336,09	4 672 000,00	4 672 000	-42 663,91
118	Tilleggsbevilgninger	583 500,00	719 000,00	219 000	-135 500,00
119	Lønnpotten	-1 283 242,81	1 001 976,67	12 944 000	-2 285 219,48
12	Organisasjonsutvikling	37 346 388,59	40 742 061,23	41 155 000	-3 395 672,64
17	Næring	-38 983 591,24	-39 687 200,00	-33 693 000	703 608,76
18	Kirke og trossamfunn	5 787 563,16	5 795 000,00	5 795 000	-7 436,84
19	Pensjonsforhold	14 596 835,09	0	0	14 596 835,09
22-33	0-24	166 255 497,59	167 125 121,37	160 532 000	-869 623,78
36	24+	228 231 629,08	230 405 840,88	199 576 000	-2 174 211,80
44	Samfunnsutvikling	66 711 471,36	65 528 224,00	63 629 000	1 183 247,36
45	Selvkost	-6 152 125,03	-6 910 381,15	-7 620 000	758 256,12

- = merinntekt eller mindreutgift

+ = mindreinntekt eller merutgift

Tabell 5: økonomisk resultat for virksomhetene.

I løpet av året er virksomhetsområden tilført kr 18,183 mill. som følge av nye og endrede behov i tjenesteytingen. Dette fordeler seg på 1,7 mill. til tjenestekområde 0-24 og 17,483 mill. til tjenestekområde 24+.

Området politisk styring inneholder utgiftene til de politiske organene, og området er samlet sett i tråd med budsjett.

Lønnpotten fordeles enhetene etter inneværende års lønnsoppgjør. Den opprinnelige lønnpotten i 2023 ble beregnet basert på en forventet lønnsvekst inneværende år på 4,2 % med virkning fra 1. mai i tråd med anbefalingene i statsbudsjettet for 2023. Rammen for lønnsoppgjøret i 2023 ble 5,4 %, og lønnpotten ble derfor økt med kr 3,2 mill. i forbindelse med 1. tertialrapporten. Avsetningen til lønnpotten er en beregning, og for 2023 ble den avsatte potten større enn den reelle lønnsveksten i kommunen.

Utdanningsforbundets lønnsoppgjør i 2022 var ikke klart ved regnskapsavleggelsen for 2022. Lønnsøkningen for 2022 kom til utbetaling i 2023, og dette ble dekket med avsetningen på kr 1,67 mill. fra 2022. Dette ble inntektsført her på lønnpotten og bidrar til mindreforbruket.

Organisasjonsutvikling har et regnskapsmessig mindreforbruk på nær kr 3,4 mill. Mindreforbruket kan i alle hovedsak relateres til IKT-lisenser grunnet forsinket oppstart av lisensbasert programvare.

Området næring er kommentert under fellesinntekter og fellesutgifter.

Pensjonsforhold er fellesområdet der premieavviket inntektsføres, samt der avregningen av pensjon for hele kommunen regnskapsføres. Merutgifter på pensjonsområdet i 2023 ble kr 14,6 mill. Dette er i hovedsak knyttet til avregningen av pensjonspremien i KLP og SPK for 2023 mot det som er løpende regnskapsført på tjenesteområden i løpet av året. Årets premieavviket og amortiseringen av fjorårets premieavvik, er i sin helhet avsatt til og dekket av premieavviksfond.

Tjenesteutvikling 0-24 har et mindreforbruk på om vel kr 0,8 millioner i forhold til justert budsjett. Mindreforbruket skyldes i all hovedsak mindreforbruk på tiltak i barnevernstjenesten. Tjenesteutvikling 0-24 har etter budsjettjustering etter første tertial, styrt mot balanse ved årsslutt. Forhold i flyktningetjenesten, barnehage og skole som følge av flyktningesituasjonen, har medført merutgifter som er fullfinansiert av integreringstilskudd. Økt behov for spesialpedagogiske vedtak i barnehage og spesialpedagogisk undervisning i skole ble budsjettjustert etter første tertial.

Barnevern har samlet et mindreforbruk på kr 1,5 mill. sammenlignet med budsjett. Utgift til administrative ressurser ved Gjøvik og Land barnevernstjeneste er i henhold til budsjett, så det er lavere utgifter til barnevernstiltak enn estimert i budsjettforutsetningen som gir mindreforbruket.

Tjenesteutvikling 24+ har et samlet mindreforbruk på vel kr 2,1 mill. sammenlignet med justert budsjett ved årets slutt. Både etter 1. og 2. tertial ble det er foretatt budsjettjusteringer, samlet kr 17,483 mill. som altså er en tilførsel av midler utover opprinnelig budsjett. Budsjett og regnskap for tjenesteutvikling 24+ har vært krevende i hele 2023. Det er et høyere reelt merforbruk i 2023 sammenlignet med 2022. Årsaken til det som reelt er et merforbruk i forhold til opprinnelig budsjett er:

- Bemanning utover grunnturnus i avdelinger
- Økte kostnader til drift- og vedlikehold samt drivstoffutgifter til tjenestebiler – priser og flere tjenestebiler
- Økte kostnader til medisinsk forbruksmateriell etter en stor økning i markedet
- Det er høyere kostnader enn budsjettert på vikarposter og overtid
 - o Mangel på vikarer medfører økt bruk av overtid.
 - o Det er brukt mer overtid i 2023 sammenlignet med 2022.
- Det ble besluttet innkjøpsstopp og det ble også innført ansettelsesstopp for å redusere merforbruket.
- Driftsinntekter viser mindre inntekter på brukerbetaling for praktisk bistand.

Driftsregnskapet til Samfunnsutvikling for 2023 viser et merforbruk på kr 1,2 mill. sammenlignet med justert budsjett. Strømprisene var lavere i 2023 enn toppåret 2022, men det er fortsatt høye strømpriser noe som gir merforbruk innen eiendom og gatelys. De fleste kommunale bygg har fyringskilde fra bioenergi der kostnadene pr kwh har vært tilsvarende som tidligere år. Videre er det merforbruk på vintervedlikehold/brøyting av kommunale veger som følge av hyppige snøfall etter vinter 2022/2023

samt økte kostnader som følge av nye avtaler. Kultur har hatt stor aktivitet, og det har vært overforbruk innenfor noen områder, men samlet et lite mindreforbruk på kultur.

Netto på ansvarene for selvkost viser et resultat på ca. 0,7 mill. mindreinntekter sammenlignet med budsjettet. For selvkostområdene er det i 2023 negative resultater på alle områder. Det er store merutgifter på flere av områdene. De største er på renovasjon og avløp, i tillegg til i fjellet. På avløp ble selvkostfondet brukt opp i 2023, mens det for de andre områdene ble fremførbare underskudd for dekning senere år.

Selvkost Synnfjell Øst vann hadde et underskudd på 2 mill. og Synnfjell Øst avløp hadde et underskudd på kr 3,5 mill. Høsten 2021 ble det innført tilkoblingsstans i Synnfjell, og kapasitetsutfordringen må løses for å kunne øke antall påkoblede fritidsboliger. Dette er ikke på plass ennå, og det har derfor ikke vært tilkoblinger i 2023. Selvkostområdet er avhengig tilkoblinger for å kunne ha et resultat i balanse. Dette gjør at selvkostresultatet er negativt, og ikke vil gå i positiv retning før det blir tilkoblinger i området igjen. Med utgangspunkt i gebyrstørrelsene fra 2023 og resultatene i de enkelte selvkostområdene, ville vann- og avløpsgebyrene måtte økes med i snitt henholdsvis kr 662,- og kr 2430,- pr abonnent for å oppnå 100 % dekning. Renovasjonsgebyret ville måtte økes med kr 576,- pr abonnent. For vann og avløp i fjellet er tilsvarende tall for vann kr 3.603,- og avløp kr 6.126,-. Alternativt ville det måtte tilkobles 444 flere abonnenter for vann og 558 flere abonnenter for avløp for å oppnå 100 % selvkostdekning i fjellet i 2023 forutsatt 2023-priser på gebyrene.

4.3 Investeringer

Året 2023 ble et spesielt år med tanke på gjennomføring av investeringsprosjekter. Bakgrunnen for dette er ekstremværet Hans, og at kommunen har måttet prioritere tiltak til utbedringer og reparasjoner etter flommen. Det er allikevel satt i gang og fullført investeringsprosjekter, men det er ikke fullført like mange som det var planlagt.

Nordre Land kommune har gjennomført investeringer, både innenfor vei, vann, avløp og eiendom. På Dokka ble det videreført flere investeringsprosjekter for å sikre en god vann- og avløpshåndtering. Disse prosjektene har vært planlagt lenge, og bedrer forholdene til drift og vedlikehold av ledningsnettets samt sikrer en stabil og god vann- og avløpsløsning for abonnentene. Ledningsnettets i området rundt Tonvegen og Konglevegen på Dokka er ferdigstilt, og asfalteringen av dette er gjennomført. Prosjekt i Moskauglinna ble sluttført i 2022, men det gjensto å sette ned noen bekkeinntak. Dette er gjennomført i 2023. Prosjektene i Villavegen og Furuvegen ble påstartet i 2022 og fortsetter i 2024. Det ble gjennomført blokkering i Idrettsvegen og Nedre Smebyveg i 2023. I Torpavegen er det satt ned trykkøker for å bedre situasjonen for de øverste abonnentene. Dette arbeidet ble ferdigstilt i 2023. Som følge av flommen Hans har kommunen etablert nye UV-er på Brovold vannverk. Det er gravd ned ny vannledning fra Dokka mølle og over til Brovold. Denne ble som kjent ødelagt under flommen Hans. I tillegg er det gjennomført forskjellige tiltak for å reparere flomskader, i tillegg til å gjøre flomtiltak for å bedre situasjonen til neste gang noe slikt skulle oppstå. Prosjektering av ny pumpestasjon og pumpeledning fra Rånåmoen til Stormark er under prosjektering, og det samme gjelder ny pumpestasjon og pumpeledning

fra Torstumoen mot Dokka RA. Reperasjon av overvannsledning fra Torstu mot Kolbjørnshushølen er under planlegging.

Etter ferdigstillelse av Torpa barne- og ungdomsskole i 2022, var det ballbinge og etablering av nytt og større parkeringsareal som gjensto. Dette arbeidet ble nesten ferdig i 2023, og vil slutføres nå så fort snø og tele blir borte

Tiltak knyttet til boligsosial handlingsplan har vært planlagt i lengre tid. I 2022 ble det gjennomført flomkartlegging av et aktuelt område, som viste at store areal i Dokka sentrum er innenfor flomsoner. Dette vil påvirke utviklingen av Dokka sentrum videre, særlig knyttet til bygg som har strenge sikkerhetskrav. Det har derfor i 2023 vært jobbet med å finne andre mulige areal for løsninger knyttet til den boligsosiale handlingsplanen. Gjennom arbeidet med denne planen er det området Gamlevegen som viser seg mest egnet, og dette har vært presentert for kommunestyret. Det er besluttet at Gamlevegen 35-37 skal rives, og at det i dette området skal føres opp nye omsorgs- og barneavlastningsboliger. Arbeidet med å finne nye boliger til de som har vært leietakere i Gamlevegen 35-37 er ferdig, og det er klart for det videre arbeidet. Det er lagt opp til at dette skal gjennomføres som en samspillsentreprise, og innkjøpsavdelingen på Gjøvik er engasjert til å kjøre prekvalifiseringen av entreprenører.

I eiendomsavdelingen har fokus i 2023 vært bedring av kommunens driftsovervåkning av kommunale bygg for å sikre en bedre drift, og ENØK-tiltak. Ombyggingsprosjektet for Lokverkstedet har gått over flere år og er gjort i flere etapper. Det siste året er det gjennomført ENØK tiltak i form av installering av varmepumpe. På Landmo omsorg- og rehabiliteringssenter har det siden 2018 vært prosjekt for pasientrom og oppholdsareal. Det siste trinnet av rehabiliteringen er kostnadsberegnet, og er lagt inn i budsjettet for 2024. Det er fokus på ENØK tiltak, derfor har det blitt prioritert utskifting av lamper og armaturer til LED.

I Synnfjell Øst har det vært lite aktivitet knyttet til gjennomføring av de største planlagte investeringene i 2023. Bakgrunnen for dette er at det har blitt jobbet med ferdigstillelse av private reguleringsplaner og kommunale VA-planer for området, samtidig som det har vært forhandlinger om utbyggingsavtaler som skal gjøre at de nye nødvendige tiltakene er økonomisk sikret. Forhandlingene er avsluttet, og det er løftet fram en sak til politisk nivå om å avslutte forhandlingene om utbyggingsavtaler, og se på modellen med finansiering gjennom tilknytningsgebyr. Det er gjennomført detaljprosjektering av nytt høydebasseng på Klevmosæterhøgda, og dette anlegget er under oppføring. Det er også startet på en større jobb med å skifte ut blant annet kummer på eksisterende ledningsnett. Dette som ledd i å redusere lekkasjer på nettet, samtidig som at det skal bli enklere å lokalisere hvor lekkasjen befinner seg.

IKT-avdelingen har de siste par årene jobbet mye med områdene sikkerhet og robusthet. Dette fordi bortfall av kommunens datasystemer vil kunne ramme alle tjenester i Nordre Land kommune. I tillegg opplever norske kommuner et sterkt økende trusselbilde i det digitale rom. IKT-avdelingen har derfor brukt mye ressurser i form av arbeid og ikke minst investeringer for å gjøre organisasjonen mer robust og øke sikkerheten. Dette arbeidet er en kontinuerlig prosess som også fremover vil kreve ressurser. Dette er også fremhevet som et viktig område fra nasjonale sikkerhetsmyndigheter.

5 Avvik fra kommunestyrets premisser for bruken av bevilgningen

Årsberetningen skal inneholde en rapportering på områder der regnskapet avviker fra de forutsetningene som budsjettet bygger på, og årsaken skal forklares. I 2023 opplevde vi 200-års flom i Nordre Land, da ekstremværet Hans kom inn over oss. Ekstremværet Hans rammet områder i Sør-Norge samt deler av Sverige, Finland, Baltikum og nærliggende områder fra 7. til 9. august 2023. Ekstremværet førte til jordskred, flom, oversvømmelser og store skader på infrastruktur og eiendom, særlig i Innlandet og Viken, men også Vestland og Trøndelag. For Nordre Land kommune medførte dette merutgifter i forbindelse med krisehåndteringsarbeidet, men også vesentlige merutgifter i forbindelse med opprydding, istandsetting og utbedringer etter flommen. Nordre Land kommune har fått kompensert mye av merutgiftene med tilskudd fra staten, slik at faktiske HANS-kostnader i regnskapet reduseres. Ekstremværet har videre medført omprioriteringer på investeringssiden, samt merutgifter og -inntekter i driften, som ikke lå til grunn ved budsjettleggelsen.

Russlands invasjon av Ukraina og krigen i Europa, har fortsatt i 2023. Flyktningestrømmen fra Ukraina til Norge og Nordre Land kommune har vært stor også i 2023, og Nordre Land kommune har brukt store ressurser på å forberede mottak av flyktninger, herunder koordinering og samordning av tjenesteapparatet og mellom de forskjellige tjenestene, samt at det er satt inn flere ressurser i mange tjenester. Budsjettet for 2023 ble lagt uten å budsjettere med forventede merutgifter knyttet til flyktningestrømmen. Det er opprettet eget prosjekt for økonomisk oversikt og kontroll på utgiftssiden. Forventede frie inntekter statstilskudd for flyktninger, ble økt noe i opprinnelig budsjett for 2023, men også inntektssiden med integreringstilskuddet ble vesentlig høyere enn budsjettet. Ved avslutning av regnskapet ble merutgiftene finansiert av inntekter fra mottatt integreringstilskudd. Det regnskapsmessige for virksomhetene i forbindelse med flyktningestrømmen er derfor i netto null.

6 Etikk

Nordre Land kommune har nedfelt egne etiske retningslinjer, som gjelder både folkevalgte og ansatte i kommunen. Det påligger ledelsen et særlig ansvar for å bygge en kultur som ivaretar kommunens etiske retningslinjer, bekjentgjøre disse for nye arbeidstakere, samt å ta opp temaet til nye gjennomganger med medarbeiderne med jevne mellomrom. Som medarbeider og forvalter av samfunnets fellesmidler skal den enkelte være bevisst på at han/hun danner grunnlaget for innbyggernes tillit og holdning til kommunen. Alle skal derfor ta aktivt avstand fra og bekjempe enhver uetisk forvaltningspraksis.

Etiske retningslinjer ble revidert i mai 2023.

Gjennomgang av etiske retningslinjer er en del av sjekklisten som ledere skal benytte ved nytilsetninger, slik at alle ansatte skal bli gjort kjent med retningslinjene.

Det er fullført LEDPRO lederutviklingsprogram i 2023 der evaluering, forankring, forståelse og endring har vært vektlagt. Det samme lederutviklingsprogrammet har stimulert til etisk refleksjon i lederskapet

Det har blitt inngått lederavtaler mellom kommunalsjefer og kommunedirektør der bl.a. oppfølging av etiske retningslinjer er ivarettatt.

Innen helse og omsorg er det lokale kommunale etikkarbeidet organisert inn i et regionalt nettverk; Etikknnettverk Innlandet. Etikk er i fokus i flere nasjonale føringer og dette nettverket ønsker å bidra til at de kommunale tjenestene utvikles i tråd med dette. Nettverket inviterer til digital refleksjon en gang i måneden der kommuner deler erfaringer og gir hverandre råd. Om kommunen har en etisk utfordrende situasjon kan denne sendes inn og dermed få en grundig profesjonell refleksjon via Utviklingssenter for sykehjem og hjemmetjenester, Innlandet (USHT). Denne refleksjonen er for alle innenfor alle helse- og omsorgstjenester.

Institusjonstjenester startet 2023 opp med systematisk etisk refleksjon i alle avdelinger.

Ressurspersoner har tatt 2 dagers kurs i 6-trinns modellen for etisk refleksjon arrangert av USHT. Dette er opplæring i metoder og bruk av verktøy. I tillegg er det årlig nettverkssamling for kontaktpersoner og ressurspersoner i nettverket. Ressurspersonene her gjennomfører fast oppsatt etisk refleksjon en gang pr. måned etter en strukturert metode. Miljøarbeidertjenesten har etisk refleksjon som fast tema i sine fagmøter. Etisk refleksjon er ofte med i faglunsjer, helt eller delvis. I tillegg foregår det daglige etiske refleksjoner i alle tjenester uten at dette er satt i system.

Refleksjonsgruppene gjør at helsepersonell sammen får reflektere rundt hendelser og situasjoner for å styrke sin kompetanse, bli hørt og få bidra inn i et forbedringsarbeid. Systematisk etisk refleksjon i tjenesten er kvalitetsforbedring nær brukerne. Det gjør dem bedre rustet til en arbeidshverdag som ofte kan by på utfordringer, både faglig og mellommenneskelig.

7 Redegjørelse for arbeidet for likestilling og mot diskriminering

Rekruttering

- Etter tilsettingsprosedyren skal det utarbeides stillingsanalyse for ledige stillinger. Denne stillingsanalysen skal inneholde blant annet formell kompetanse/realkompetanse og personlige egenskaper som er nødvendig i stillingen. Denne analysen skal være et verktøy med tanke på å fokusere på nøkkelkompetansen som er nødvendig i stillingen, uavhengig av kjønn, etnisitet, alder osv.
- I alle stillingsutlysninger står følgende tekst: Vi ønsker et arbeidsmiljø preget av mangfold, og at våre ansatte skal gjenspeile befolkningen for øvrig. Vi oppfordrer alle som er kvalifisert til å søke jobb hos oss uansett alder, funksjonsevne, kjønn, eller minoritetsbakgrunn.
- Etter tilsettingsprosedyren skal tillitsvalgte inviteres til alle jobbintervjuer og skal tas med på råd i utvelgelse av kandidater til intervju.
- Nordre Land Kommune har i sin tilsettingsprosedyre nedfelt at det bør etterstrebes at kvalifiserte søkere av begge kjønn, andre nasjonaliteter og personer med nedsatt funksjonsevne blir vurdert og invitert til intervju.
- Vår intervjuguide minner lederne om:
 - at arbeidsmiljøloven setter begrensninger når det gjelder å spørre om kandidatens helse. Det er kun adgang til å ta opp de helseforhold som er nødvendig for å utføre stillingens arbeidsoppgaver.
 - at diskrimineringslovgivningen gir føringer for hva vi innhenter av opplysninger om kandidaten. Det kan derfor ikke under intervju eller på annen måte, innhentes opplysninger om religiøse eller kulturelle spørsmål, seksuell orientering, kjønnsidentitet og kjønnsuttrykk, politiske spørsmål, fagforeningstilknytning, graviditet, adopsjon eller planer om å få barn.
- I tråd med Hovedtariffavtalen § 2.2 skjer tilsettinger i ledige stillinger etter kvalifikasjonsprinsippet. Dette dokumenteres i eget punkt i tilsettingsvedtak. Kvalifikasjonsprinsippet skal sikre at tilsetting i offentlige stillinger skjer på en saklig måte der utenforliggende forhold ikke er med og avgjør hvem som får tilbud om tilsetting. Saklig og ryddig vurdering av formell utdanning, tidligere praksis og personlig skikkethet sett i forhold til de kravene og forventningene som er gitt i utlysningen, skal avgjøre hvem som er best kvalifisert for stillingen. Stillingsanalysen nevnt over er hjelpeverktøy i denne sammenheng.

- Når søkere av begge kjønn står kvalifikasjonsmessig likt eller tilnærmet likt, kan søker hvis kjønn er underrepresentert foretrekkes når dette er i samsvar med likestillings- og diskrimineringsloven.

Lønns- og arbeidsvilkår

- Lønnspolitiske retningslinjer ble vedtatt i Administrasjonsutvalget 11.02.2020. Retningslinjene inneholder blant annet oversikt over kriterier for lønnsutvikling. Samlet sett skal kriteriene ha som virkning å: belønne, beholde og utligne skjevheter (iht. Lov om likestilling og forbud mot diskriminering). Fastlagte kriterier skal bidra til at alle har like muligheter for lønnsutvikling uavhengig av kjønn, alder, etnisitet, livssyn, seksuell orientering og så videre.
- I Nordre Land kommune skal det være sammenheng mellom den ansattes relevante realkompetanse, kompetanseutvikling, bidrag og lønnsutvikling. Krav til kompetanse kommer frem av den enkelte avdelings kompetanse- og bemanningsplan og vil være ett av grunnlagene for å vurdere lønnsutvikling. I den grad leder tilrettelegger for kompetanseutvikling skal det avklares om organisasjonen har behov for kompetansen som følge av dagens eller fremtidas tjenestebehov. Dette skal komme frem av enhetens kompetanseplan. Det er i de tilfeller kompetansen er et krav og den faktisk benyttes at dette vil kunne gi lønnsmessig uttelling. Dette vil bidra til saklige vurderinger av kompetansetiltak og eventuell lønnsmessig uttelling for dette.
- Det er fokus på likelønn ved rekruttering. Fastsettelse av lønn utover tariff avgjøres sentralt i organisasjonen, slik at det er mulig å holde fast ved denne lønnspolitikken.
- Det er fokus på likelønn i lønnsforhandlinger, uavhengig av sentrale føringer. Dette gjelder stillinger på alle nivåer, fra assistenter, fagarbeidere, høgskole til lederavlønning.
- Det gis per tiden et seniortillegg på kr 7.000, - per år for ansatte for aldersgruppen 64-66 år som ikke tar ut avtalefestet pensjon, AFP. (Gjelder ikke lærere. Lærere kan få nedsatt undervisningstid fra 57 år i tråd med SFS 2213).

Forfremmelse og utviklingsmuligheter

- Tilsetninger i ledige stillinger i Nordre Land kommune skjer etter kvalifikasjonsprinsippet. (Se punkt under rekruttering).
- Det er nedfelt i rutinene for tilsetting at uønsket deltid alltid skal vurderes før ekstern utlysning. Arbeidsgiver skal etter Hovedtariffavtalen drøfte prinsippene for bruk av deltidsstillinger med de tillitsvalgte årlig. Drøftinger om utlysningspraksis deltidsstillinger ble sist drøftet på overordnet nivå 12.04.2023. I tillegg foretas drøftinger med plasstillitsvalgte ved den enkelte tilsettingssak. Drøftinger om deltidsstillinger er lagt inn i årshjulet for partssamarbeidet mellom arbeidsgiver og arbeidstakerorganisasjonene.
- Mal for tilsettingsvedtak ble oppdatert for å ivareta arbeidsmiljølovens nye dokumentasjonskrav fra 01.01.2023, hvor behovet for en deltidsansettelse begrunnes. Formålet med lovbestemmelsen er å

motvirke rutinemessig bruk av deltidsansettelse. Dokumentasjonsplikten blir da ifølge departementet et virkemiddel for å realisere målsettingen om at heltid skal være hovedregelen.

- Alle ledige stillinger legges åpent på kommunens hjemmeside slik at alle ansatte har mulighet for å følge med på og søke på ledige stillinger. Sosiale medier blir også brukt for å spre stillingsutlysningene mest mulig. Interne utlysninger bekjentgjøres i tillegg på ansattgruppe på Facebook og på arbeidsplassene.
- Digitalt kurs om pensjon og pensjonsrettigheter ble gjennomført som fysisk samling i 2023. Digitalt kurs er planlagt i våren 2024, hvor de eldste aldersgruppene vil bli invitert.
- Det ble høsten 2019 vedtatt nytt reglement for administrasjonsutvalget i Nordre Land kommune. En av oppgavene til administrasjonsutvalget er å vedta en arbeidsgiverstrategi, som blant annet skal omfatte inkludering, likestilling og heltid/deltidsproblematikk. Administrasjonsutvalget er også kommunens likestillingsutvalg. Arbeidsgiverstrategi 2020-2024 ble vedtatt i administrasjonsutvalget 21.02.2020, hvor likestilling og inkludering er 1 av 5 satsningsområder. Utarbeidelse av ny arbeidsgiverstrategi er planlagt gjennomført i 2024. Det samme er reglementet for administrasjonsutvalget.
- Nordre Land kommune ønsker å stimulere til høy realkompetanse som er tilpasset tjenestens behov. Det skjer ved rekruttering, etterutdanning/kurs og ulike læreprosesser på arbeidsplassen. Læreprosessene på arbeidsplassen skjer i det kontinuerlige forbedringsarbeidet ved hjelp av f.eks. kollegalæring, planlagte læringstiltak og ved rapportering og lukking av avvik. Formalkompetansen/fagkompetansen skal beskrives i avdelingenes kompetanseplaner.
- Det skal gjennomføres medarbeidersamtaler med alle faste ansatte årlig. Medarbeidersamtalen tar for seg oppfølging fra forrige samtale, ansvar og oppgaver, bruk av kompetanse og kompetanseutvikling, arbeidsmiljø og plan for utvikling i stillingen. Fra 16.01.2022 er spørsmål om uønsket deltid tatt inn i malen for medarbeidersamtaler.

Tilrettelegging for mangfold og mulighet for å kombinere arbeid og familieliv

- Nordre Land kommune har siden 2018 hatt rutiner for det vi kaller bemanningsmøter i HR avdelingen, hvor alle ledige stillinger skal meldes inn til dette ukentlige møtet. Hensikten med bemanningsmøte er å sikre det overordnede arbeidsgiveransvaret, slik at vi kan ivareta helheten i organisasjonen og sikre at lovbestemte fortrinn til stillinger ivaretas på tvers av tjenester. F.eks. vil dette være aktuelt der ansatte kan ha behov for omplassering av helsemessige årsaker eller står i overtallighetssituasjon. Alle hovedtillitsvalgte og toppledere får sakliste i forbindelse med bemanningsmøte. En representant fra arbeidstakerorganisasjonene deltar i drøfting med HR i etterkant av møtet, men alle hovedtillitsvalgte kan uttale seg uavhengig av dette.
- Det blir innvilget fri til amming i tråd med arbeidsmiljølovens og Hovedtariffavtalens bestemmelser.
- Det ble i 2020 utarbeidet elektronisk søknadsskjema for omsorgspermisjon etter arbeidsmiljølovens §10-2(4). Arbeidsgiver strekker seg langt for å kunne imøtekomme slike søknader.

- Det er nedfelt i kommunens permisjonsreglement at det for feiring av religiøse og nasjonale høytidsdager, som ikke er offisielle etter norsk kalender, gis permisjon uten lønn inntil 2 dager per år, jf. Trossamfunnsloven § 18.
- Nordre Land kommune er med i prosjektet «Menn i helse» og hadde ved oppstart i 2022 tre deltakere i dette tiltaket. I 2023 hadde vi én kandidat. «Menn i Helse» er samarbeidsprosjekt mellom NAV, kommunene, fylkeskommunen, KS og Helsedirektoratet. Målgruppen for Menn i helse er arbeidssøkende menn mellom 25-55 år. Deltakerne får tittelen helserekrutt under utdanningsløpet og tittelen helsefagarbeider etter bestått fagprøve. Det tilbys et komprimert utdanningsløp frem til fagbrev som helsefagarbeider. Fra 2023 kan også kvinner i målgruppen søke. Menn i helse-satsningen vil også fortsette i 2024.
- Vi tilbyr språkplasser og praksisplasser f.eks. i samarbeid med NAV og flyktningetjenesten, som kan være et skritt på veien til ordinært arbeid for den enkelte. Vi har også avtale med NAV om tiltaksplasser for varig tilrettelagt arbeid. Pr. 31.12.2023 har vi 2 slike varige tiltaksplasser.
- Etter tilbud gitt til ansatte er det påmeldt 5 stk på kurs i grunnleggende ferdigheter i norsk som skal gjennomføres i 2024. Dette er et samarbeid med Sølve AS og Søndre Land kommune, hvor Sølve AS har ansvaret for gjennomføring av kurset. Kurset skal gi muligheter til relevant og praksisnær opplæring knyttet deltakernes arbeids- eller hverdagsliv.
- Bruk av årsturnus ble innført fra desember 2023 ved avdeling Soltun/Eirtun ved Landmo omsorgs- og rehabiliteringssenter og Hjemmetjenesten Torpa. Oppstart av årsturnus ved Rehabiliteringsavdelingen, Hjemmetjenesten Dokka og Rudsgata 2-4 er planlagt iverksatt i løpet av 2024. En årsturnus er en arbeidsplan som strekker seg over et helt år og som blant annet bidrar med forutsigbarhet, og at arbeid og fritid kan planlegges et år frem i tid. Dette kan være en fordel for mange og kan gjøre det noe enklere å imøtekomme enkelte ønsker. Bruk av årsturnus kan også være et virkemiddel for å kunne øke stillingsstørrelser.
- Nordre Land kommune deltok på Arena 17 i mars 2023. Arena 17 er en møteplass der det lokale næringsliv fikk mulighet til å møte jobbsøkende flyktninger og arbeidssøkere lokalt. Arena 17 ble arrangert av Sølve, som arbeider med integrering og opplæring av flyktninger og mennesker i utenforskap.

Øvrig

- Nye rutiner for varsling av kritikkverdige forhold, herunder mobbing og trakassering, diskriminering, ble vedtatt i november 2019. Rutinen skal blant annet ivareta at varsleren opplever det som trygt og nyttig å varsle.
- Elektronisk avvikssystem ble innført i 2019.
- Arbeid med utenforskap var fortsatt et satsningsområde i 2023, hvor det er felles regionalt samarbeid om tiltak og planer som skal fremme inkludering av barn, unge og voksne i samfunn, utdanning og arbeid.

- Nordre Land kommune har nedfelt policy for å hindre mobbing og trakassering i Etske retningslinjer.

Stillingsstørrelse og tilsettingsforhold pr. 01.12.2023

Tabell 6: Stillingsstørrelse

Kjønnsfordeling ansatte i midlertidige stillinger med >1% stilling (inkl. lærlinger) (Ikke medregnet ringevikarer/tilkallingsvikarer) *		2023
% andel kvinner		77%
% andel menn		23%

*Ansatte kan ha både fast og midlertidig stilling. F.eks. midlertidig utvidelse av stilling. Eller ha permisjon fra fast stilling for å arbeide i midlertidig stilling.

Lønn

Gjennomsnittlig fortjeneste pr. månedsverk og gjennomsnittlig grunnlønn pr. månedsverk for kvinner i prosent av menns lønn. Tall pr. 1.12.2021, 1.12.2022 og 1.12.2023.

Tallene uttrykker hva kvinners lønn som andel av menns lønn ville vært dersom kvinner og menn hadde hatt samme årsverksfordeling innenfor hver av variablene det er justert for.

	Årstall					
	2021		2022		2023	
Justert for	Kvinnens månedsfortjeneste i prosent av menns	Kvinnens grunnlønn i prosent av menns	Kvinnens månedsfortjeneste i prosent av menns	Kvinnens grunnlønn i prosent av menns	Kvinnens månedsfortjeneste i prosent av menns	Kvinnens grunnlønn i prosent av menns
Ujustert	94,9	94,9	94,9	95,2	94,6	94,7
Stillingsgruppe	100,0	102,0	99,2	101,2	98,8	100,8
Stillingskode	100,7	102,1	99,8	101,3	99,4	101,2

Tabell 7: Kvinnens lønn i % av menns lønn.

Månedsfortjeneste er arbeidstakers grunnlønn pluss faste og variable tillegg.

Foreldrepermisjon

- Det ble i 2023 tatt ut 221 uker med foreldrepermisjon. 37 av disse ble tatt ut av menn. Dette utgjør 17%.
- Det ble i 2022 tatt ut 605,5 uke med foreldrepermisjon. 71 av disse ble tatt ut av menn. Dette utgjør 11,7 %.
- Det ble i 2021 tatt ut 723 uker med foreldrepermisjon. 63 av disse ukene ble tatt ut av menn. Dette utgjør 9%.

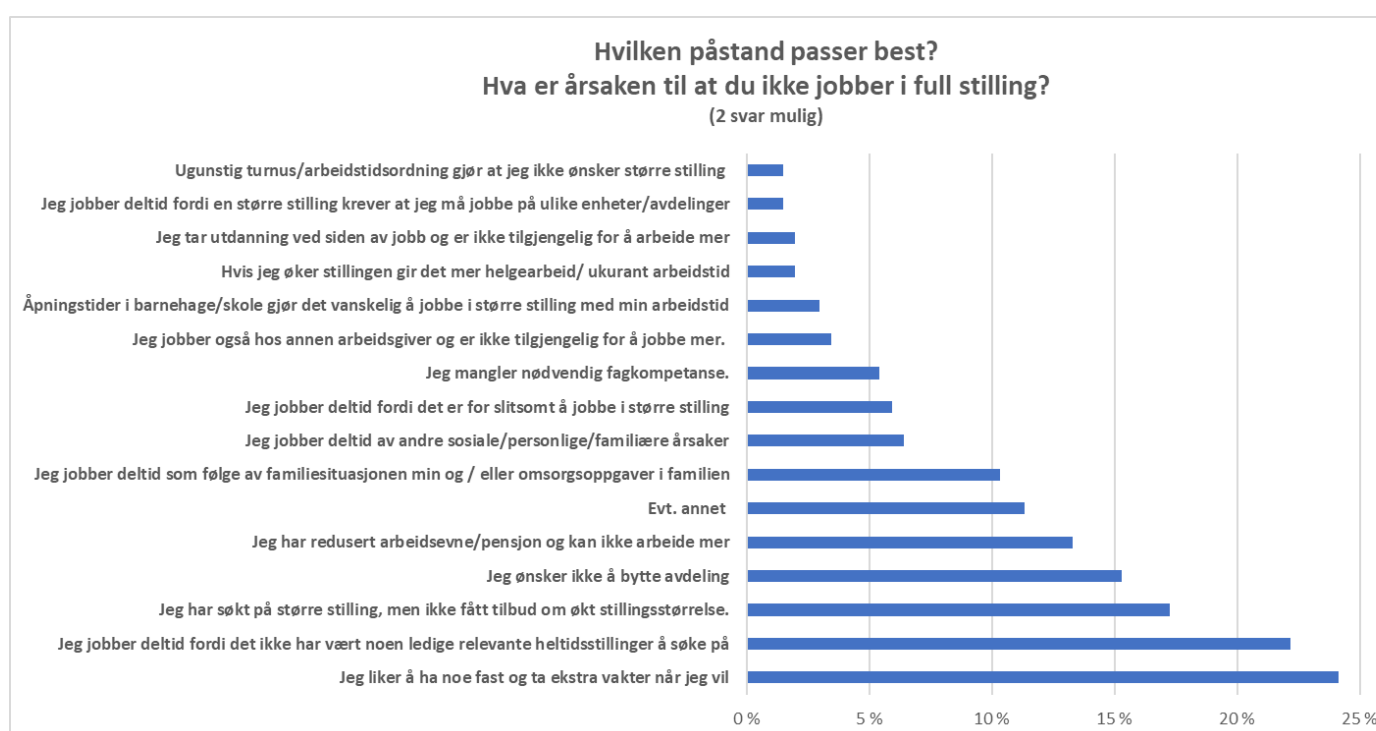

Kartlegging uønsket deltid

Siste kartlegging av uønsket deltid ble gjort i 2022. I denne sammenheng ble definisjonen av ufrivillig deltid i § 26 i likestillings- og diskrimineringsloven lagt til grunn: «Med ufrivillig deltidsarbeid menes deltidsarbeid der stillingsinnehaveren ønsker og er tilgjengelig for å jobbe mer.» Undersøkelsen ble behandlet anonymt og skal brukes som bakgrunn for overordnet arbeid på systemnivå.

Undersøkelsen viser at problemstillingen er sammensatt. Kartleggingen viste at 68 % av de som har svart oppgir å være tilgjengelig og ønsker å jobbe mer, men de fleste av disse ønsker seg ikke 100% stilling.

Om årsaken til at ansatte jobber deltid:

Figur 12: Oppgitte årsaker til deltid.

Vedlegg hentet fra PAI-registeret

PAI-registeret er KS' register / database for lønns og personalopplysninger om ansatte i kommunal sektor.

Tabell 5

Prosent av antall kvinner og menn i ulike sektorer i Nordre Land kommune

Pr. 1.12.2023 basert på PAI-registeret. Tabellen inneholder bare hovedstillinger.

Sektor	Antall		Andel (i prosent)	
	Kvinner	Menn	Kvinner	Menn
I ALT	568	140	80	20
Sentraladministrasjonen	23	8	74	26
Oppvekst	184	31	86	14
Skoleadministrasjon	2	0	100	0
PP-tjeneste	3	0	100	0
Grunnskole	93	25	79	21
Barnehager	80	4	95	5
Fritidshj/skolefritidsordn	3	0	100	0
Øvrig oppvekst	3	2	60	40
Helse/sosial	330	42	89	11
Alm helsevern	25	6	81	19
Somatiske sykehjem	135	12	92	8
PU	62	9	87	13
Hjemmehjelp/-sykepleie	96	12	89	11
Sosialhjelp	9	2	82	18
Andre virksomheter	3	1	75	25
Kultur	5	4	56	44
Teknisk sektor	23	51	31	69
Ymse	3	3	50	50
Uoppgitt	0	1	0	100

Tabell 9a Heltid- og deltid i Nordre Land kommune. Kvinner og menn.

Antall stillinger, ansatte og årsverk. Tall per 01.12.2023. Kilde: KS' PAI-register

Sektor	Heltid/ deltid	Stillinger				Ansatte		
		Antall stillinger	Andel av stillinger i sektoren	Gjennomsnittlig størrelse på stilling		Andel av ansatte i sektoren	Stillingsstørrelse per ansatt	Ansatte
Alle	Alle	795		70%			77%	725
	Deltid	515	65%	54%		60%	61%	432
	Heltid	280	35%	100%		40%	100%	293
Administrasjon	Alle	35		87%			87%	35
	Deltid	8	23%	41%		23%	41%	8
	Heltid	27	77%	100%		77%	100%	27
Undervisning	Alle	173		74%			84%	152
	Deltid	92	53%	51%		45%	65%	69
	Heltid	81	47%	100%		55%	100%	83
Barnehager	Alle	91		82%			83%	90
	Deltid	50	55%	67%		54%	69%	49
	Heltid	41	45%	100%		46%	100%	41
Helse/pleie/omsorg	Alle	424		66%			71%	394
	Deltid	332	78%	56%		75%	61%	295
	Heltid	92	22%	100%		25%	100%	99
Samferdsel og teknikk	Alle	47		63%			65%	46
	Deltid	21	45%	18%		43%	19%	20
	Heltid	26	55%	100%		57%	100%	26
Annet	Alle	25		67%			70%	24
	Deltid	12	48%	31%		46%	34%	11
	Heltid	13	52%	100%		54%	100%	13

En ansatt kan ha flere stillinger. Om en ansatt har stillinger i flere sektorer, vil vedkommende telles i hver av disse sektorene. Derfor kan summen av ansatte over sektorene være høyere enn antall ansatte.

Stillingsstørrelse per ansatt er antall årsverk arbeidet i sektoren, delt på antallet ansatte i sektoren. Har en person flere stillinger i sektoren, teller alle med i stillingsstørrelsen. Årsverk disse ansatte yter i en annen sektor eller annen kommune tas her ikke med i beregningen av stillingsstørrelsen.

Tabell 9b Heltid- og deltid i Nordre Land kommune. Kvinner.

Antall stillinger, ansatte og årsverk. Tall per 01.12.2023. Kilde: KS' PAI-register

Sektor	Heltid/ deltid	Stillinger				Ansatte			Årsverk
		Antall stillinger	Andel av stillinger i sektoren	Gjennomsnittlig størrelse på stilling		Andel av ansatte i sektoren	Stillingsstørrelse per ansatt	Ansatte	
Alle	Alle	632		71%			78%	578	449
	Deltid	428	68%	57%		63%	64%	362	232
	Heltid	204	32%	100%		37%	100%	216	216
Administrasjon	Alle	22		86%			86%	22	19
	Deltid	5	23%	40%		23%	40%	5	2
	Heltid	17	77%	100%		77%	100%	17	17
Undervisning	Alle	136		75%			84%	121	102
	Deltid	72	53%	53%		46%	66%	56	37
	Heltid	64	47%	100%		54%	100%	65	65
Barnehager	Alle	83		82%			83%	82	68
	Deltid	45	54%	67%		54%	68%	44	30
	Heltid	38	46%	100%		46%	100%	38	38
Helse/pleie/omsorg	Alle	372		66%			71%	345	245
	Deltid	298	80%	58%		77%	62%	264	164
	Heltid	74	20%	100%		23%	100%	81	81
Samferdsel og teknikk	Alle	6		85%			85%	6	5
	Deltid	2	33%	55%		33%	55%	2	1
	Heltid	4	67%	100%		67%	100%	4	4
Annet	Alle	13		70%			76%	12	9
	Deltid	6	46%	36%		42%	43%	5	2
	Heltid	7	54%	100%		58%	100%	7	7

En ansatt kan ha flere stillinger. Om en ansatt har stillinger i flere sektorer, vil vedkommende telles i hver av disse sektorene. Derfor kan summen av ansatte over sektorene være høyere enn antall ansatte.

Stillingsstørrelse per ansatt er antall årsverk arbeidet i sektoren, delt på antallet ansatte i sektoren. Har en person flere stillinger i sektoren, teller alle med i stillingsstørrelsen. Årsverk disse ansatte yter i en annen sektor eller annen kommune tas her ikke med i beregningen av stillingsstørrelsen.

Tabell 9c Heltid- og deltid i Nordre Land kommune. Menn.

Antall stillinger, ansatte og årsverk. Tall per 01.12.2023. Kilde: KS' PAI-register

Sektor	Heltid/ deltid	Stillinger				Ansatte			Årsverk
		Antall stillinger	Andel av stillinger i sektoren	Gjennomsnittlig størrelse på stilling		Andel av ansatte i sektoren	Stillingsstørrelse per ansatt	Ansatte	
Alle	Alle	163		67%			74%	147	109
	Deltid	87	53%	38%		48%	46%	70	32
	Heltid	76	47%	100%		52%	100%	77	77
Administrasjon	Alle	13		87%			87%	13	11
	Deltid	3	23%	43%		23%	43%	3	1
	Heltid	10	77%	100%		77%	100%	10	10
Undervisning	Alle	37		71%			85%	31	26
	Deltid	20	54%	47%		42%	65%	13	8
	Heltid	17	46%	100%		58%	100%	18	18
Barnehager	Alle	8		81%			81%	8	6
	Deltid	5	63%	69%		63%	69%	5	3
	Heltid	3	38%	100%		38%	100%	3	3
Helse/pleie/omsorg	Alle	52		63%			67%	49	33
	Deltid	34	65%	43%		63%	47%	31	15
	Heltid	18	35%	100%		37%	100%	18	18
Samferdsel og teknikk	Alle	41		60%			62%	40	25
	Deltid	19	46%	14%		45%	15%	18	3
	Heltid	22	54%	100%		55%	100%	22	22
Annet	Alle	12		63%			63%	12	8
	Deltid	6	50%	26%		50%	26%	6	2
	Heltid	6	50%	100%		50%	100%	6	6

En ansatt kan ha flere stillinger. Om en ansatt har stillinger i flere sektorer, vil vedkommende telles i hver av disse sektorene. Derfor kan summen av ansatte over sektorene være høyere enn antall ansatte.

Stillingsstørrelse per ansatt er antall årsverk arbeidet i sektoren, delt på antallet ansatte i sektoren. Har en person flere stillinger i sektoren, teller alle med i stillingsstørrelsen. Årsverk disse ansatte yter i en annen sektor eller annen kommune tas her ikke med i beregningen av stillingsstørrelsen.

Tabell 10

Ansatte fordelt på stillingsstørrelse pr. ansatt *) og kjønn. I Nordre Land kommune. Tall pr. 1. desember i det enkelte år

Stillingsstørrelse per ansatt	Kjønn	Årstall 2021		2022		2023	
		Antall ansatte	Prosent	Antall ansatte	Prosent	Antall ansatte	Prosent
0 - 24,9%	Kvinner og menn	78	10,8	74	10,1	63	8,7
	Kvinner	56	9,7	49	8,3	39	6,7
	Menn	22	14,8	25	17,4	24	16,3
25 - 49,9%	Kvinner og menn	74	10,2	71	9,7	54	7,4
	Kvinner	62	10,8	59	10,1	42	7,3
	Menn	12	8,1	12	8,3	12	8,2
50 - 74,9%	Kvinner og menn	135	18,6	142	19,4	127	17,5
	Kvinner	110	19,1	126	21,5	110	19,0
	Menn	25	16,8	16	11,1	17	11,6
75 - 99,9%	Kvinner og menn	177	24,4	178	24,4	189	26,1
	Kvinner	165	28,6	166	28,3	172	29,8
	Menn	12	8,1	12	8,3	17	11,6
100%	Kvinner og menn	261	36,0	266	36,4	292	40,3
	Kvinner	183	31,8	187	31,9	215	37,2
	Menn	78	52,3	79	54,9	77	52,4

*) Tabellen handler om stillingsstørrelse pr. ansatt. Derfor vil f. eks. en person med to stillinger på hhv. 20 og 50% bli tilordnet gruppen 50 - 74,9%. Stillinger i andre kommuner er ikke tatt med i vurdering av en ansatts stillingsstørrelse.

NORDRE LAND
KOMMUNE